

Z P R A V O D A J

KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 3 / Číslo 4
Prosinec 2015

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archív zde](#)).

*„Slovo ‚důstojnost‘ se objevuje
v řadě mezinárodních a regionál-
ních textů a instrumentů. Třebaže
Úmluva tento pojem nezmiňuje –
objevuje se však v preambuli
Protokolu č. 13 k Úmluvě týkající-
ho se zrušení trestu smrti za všech
okolností –, Soud zdůraznil, že
respektování lidské důstojnosti
představuje součást samotné
podstaty Úmluvy.“*

[*Bouyid proti Belgii*, č. 23380/09,
rozsudek velkého senátu
ze dne 28. září 2015, § 89]

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@msp.justice.cz
web: www.justice.cz

Databáze judikatury

web: eslp.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Na sklonku či přelomu roku bývá zvykem bilancovat. Jedna spřízněná duše si ještě předtím povšimla, že Česká republika v roce 2015 před Evropským soudem pro lidská práva („Soud“) nic neprohrála. Vskutku, uplynulý rok ve vztazích mezi námi a kontrolním mechanismem Evropské úmluvy o lidských právech („Úmluva“) můžeme charakterizovat mimo jiné tím, že jsme poprvé od roku 2002 zůstali „s čistým světem“.

Jistě, máme z toho v týmu, který před Soudem zastupuje, docela fajn pocit. Přesto by nebylo namístě usínat na vavřínech. Letmý pohled pod pokličku totiž ukáže především ten fakt, že v roce 2015 vydal Soud velmi málo rozsudků a rozhodnutí vůči České republice, což stačí srovnat třeba s tím, že nám za toto období oznámil nějakých 45 nových stížností, nezřídka na závažná témata, jako jsou útoky proti lidské důstojnosti a integritě, povinné očkování nebo zásahy do majetkových práv, a to někdy v početnějších skupinách, což může nasvědčovat systémovému charakteru eventuelních problémů.

Pominout nelze ani to, že jsme v prosinci po téměř devíti letech absolvovali jednání před velkým senátem Soudu, z něhož jednoho dne (slovy klasika, „dávám tomu rok, maximálně dva“) vzejde rozsudek s rozhrěšením k otázce, zda stát může zakázat svým zdravotníkům asistovat u plánovaných domácích porodů.

V neposlední řadě stojí za zmínku třeba reorganizace sekcí Soudu, k níž na podzim došlo. Projednávané věci totiž následují „národního“ soudce, tedy toho, který byl z titulu žalovaného státu do Soudu zvolen, což se může v praxi projevit též určitým zdržením v jejich vyřizování. (Každopádně – a to je poznámka pro ty, kdo se snaží sledovat činnost Soudu z hledisek spatřovaných s tím, který soudce má jaký sklon rozhodovat – tato skutečnost spolu s obměnou ve složení Soudu výrazně relativizuje přičítání určitých právních názorů jednotlivým sekcím.)

Jinými slovy, jednorozhodčí statistiky v životě Soudu nebývají vždy ty nejrelevantnější, zvláště jsou-li vnímány izolovaně. Stejně tak musíme umět relativizovat zdánlivé úspěchy i neúspěchy, pakliže je vůbec záhodno uvažovat v těchto kategoriích. Soud je tělesem permanentním, fungujícím v delších perspektivách a navzdory proměnám v náhledech na filosofii lidských práv a základních svobod, jichž nesporně můžeme být ve společnosti svědky, všichni doufejme, že i zítra ráno náhodný kolemjdoucí ve Štrasburku narazí na pana předsedu, kterak zamyšlen kráčí platanovou alejí pěšky do práce.

Jak vidno, ani v roce 2015 jsme se nenudili, ať už při vyřizování stížností nebo při zpracovávání anotací do Zpravodaje, zařazovaných do české databáze judikatury Soudu, na niž naleznete vlevo též odkaz.

Každopádně, čtenáři, kéž vás v roce 2016 provází síla, zejména ta morální, k čemuž netřeba být rytířem řádu Jedi!

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

OBSAH

Obsah	2	Rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015 ve věci <i>Bouyid proti Belgii</i>	18
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti České republice	3	Lustrace	20
Cizinecké právo	3	Rozsudek ze dne 3. září 2015 ve věci <i>Söro proti Estonsku</i>	20
Rozhodnutí ze dne 7. července 2015 ve věci <i>Atsaev proti České republice</i>	3	Odnětí licence k podnikatelské činnosti	22
Dědění	3	Rozsudek ze dne 21. července 2015 ve věci <i>Donprut S. R. L. proti Moldavsku</i>	22
Rozhodnutí ze dne 7. července 2015 ve věci <i>Vávrová proti České republice</i>	3	Regulace nájemních vztahů	23
Katastr nemovitostí	4	Rozsudek ze dne 30. července 2015 ve věci <i>Zammit a Attard Cassar proti Maltě</i>	23
Rozhodnutí ze dne 15. září 2015 ve věci <i>Agroslunce, spol. s r. o. proti České republice</i>	4	Rodinné právo	24
Rodinné právo	5	Rozsudek ze dne 16. července 2015 ve věci <i>Nazarenko proti Rusku</i>	24
Rozhodnutí ze dne 15. září 2015 ve věci <i>Fuxová proti České republice</i>	5	Rozsudek ze dne 21. července 2015 ve věci <i>Oliari a ostatní proti Itálii</i>	26
Rozhodnutí ze dne 22. září 2015 ve věci <i>Hammond proti České republice</i>	6	Rozsudek ze dne 21. července 2015 ve věci <i>G. S. proti Gruzii</i>	27
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti jiným státům než České republice	8	Spravedlivý proces	29
Bankovní tajemství	8	Rozsudek ze dne 7. července 2015 ve věci <i>Saridaş proti Turecku</i>	29
Rozsudek ze dne 7. července 2015 ve věci <i>M. N. a ostatní proti San Marinu</i>	8	Svoboda projevu	30
Bioetika	10	Rozsudek ze dne 15. září 2015 ve věci <i>Dilipak proti Turecku</i>	30
Rozsudek ze dne 27. srpna 2015 ve věci <i>Parillo proti Itálii</i>	10	Trestní řízení	31
Cizinecké právo	11	Rozsudek ze dne 16. července 2015 ve věci <i>Ciprian Vlăduţ a Ioan Florin Pop proti Rumunsku</i>	31
Rozsudek ze dne 21. července 2015 ve věci <i>K. F. proti Kypru</i>	11	Rozsudek ze dne 3. září 2015 ve věci <i>Berland proti Francii</i>	32
Rozsudek ze dne 1. září 2015 ve věci <i>Khlaifia a ostatní proti Itálii</i>	12	Změna jména	33
Rozsudek ze dne 10. září 2015 ve věci <i>R. H. proti Švédsku</i>	15	Rozhodnutí ze dne 15. září 2015 ve věci <i>Macalin Moxamed Sed Dahir proti Švýcarsku</i>	33
Činnost policie a vyšetřování policejního násilí	16	Závěrem...	35
Rozsudek ze dne 23. července 2015 ve věci <i>Serikov proti Ukrajině</i>	16		

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICE

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozhodnutí ze dne 7. července 2015 ve věci č. 14021/10 – Atsaev proti České republice

Výbor páté sekce Soudu jednomyslně odmítl stížnost, že vydání stěžovatele do Ruské federace by bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Na vnitrostátní úrovni totiž neexistovalo v době rozhodování Soudu žádné rozhodnutí, na základě něhož by stěžovatel mohl být vydán. Nebylo proto možné na něj nahlížet jako na „oběť“ ve smyslu Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, občan Ruské federace čečenského původu, byl velitelem oddílu v První čečenské válce v letech 1994–1996. Po Druhé čečenské válce, do které se již nezapojil, se jeho jméno objevilo na seznamu čečenských bojovníků. Z toho důvodu byl následně dvakrát ruskými úřady zadržen. V roce 2003 pod falešným jménem přicestoval do České republiky.

V prosinci 2008 požádala Generální prokuratura Ruské federace Českou republiku o vydání stěžovatele k trestnímu stíhání pro trestný čin vraždy ve formě organizátorství. V únoru 2011 ministr spravedlnosti vydání povolil poté, co české soudy rozhodly o přípustnosti vydání mimo jiné s přihlédnutím k diplomatickým zárukám, které ruská strana poskytla. Stěžovatel se vzápětí obrátil na Soud a Ústavní soud, které na jeho návrh rozhodly o vydání předběžného opatření, resp. odkladu vykonatelnosti. V řízení ve věci samé Ústavní soud v září 2013 rozhodnutí ministra spravedlnosti zrušil poté, co plénum Ústavního soudu zaujalo právní názor, že ministr spravedlnosti nemůže povolit vydání, dokud nebylo pravomocně skončeno řízení o udělení mezinárodní ochrany, včetně navazujícího soudního přezkumu (sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13).

V lednu 2009 totiž stěžovatel podal žádost o udělení mezinárodní ochrany, které Ministerstvo vnitra opakovaně nevyhovělo, přičemž v rozhodnutí z dubna 2013 mimo jiné uvedlo, že došlo ke znatelnému pozitivnímu vývoji v regionu stěžovatele. V červenci 2014 však Nejvyšší správní soud zamítavé rozhodnutí Ministerstva vnitra z dubna 2013 zrušil. To doposud, tj. do doby vydání rozhodnutí Soudu, ve věci mezinárodní ochrany stěžovatele znovu nerozhodlo.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Soud připomněl, že v případech vyhoštění nebo vydání nemůže být stěžovatel „oběť“ ve smyslu článku 34 Úmluvy, pokud opatření, o které v dané věci

jde, není vykonatelné, jeho výkon byl odložen na neurčito nebo bylo jinak zbaveno právních účinků, a je možné se proti jakémukoli rozhodnutí o realizaci vyhoštění či vydání bránit před vnitrostátními soudy (např. *Nasrullojev proti Rusku*, č. 656/06, rozsudek ze dne 11. října 2007, § 59; viz též *Budrevich proti České republice*, č. 65303/10, rozsudek ze dne 17. října 2013, § 64–72).

Za okolností projednávané věci Soud vyzdvihl, že Nejvyšší správní soud rozsudkem z července 2014 vrátil řízení ve věci mezinárodní ochrany k novému rozhodnutí Ministerstvu vnitra; toto řízení tak stále probíhá. Ve světle právního názoru, který Ústavní soud zaujal ve věci stěžovatele a potažmo ve stanovisku pléna, není možné stěžovatele vydat, dokud neskončí řízení o udělení mezinárodní ochrany.

Na základě výše uvedeného Soud uzavřel, že v době jeho rozhodování neexistuje na vnitrostátní úrovni žádné rozhodnutí, na základě něhož by mohl být stěžovatel do Ruska vydán. Stěžovatel pak nemůže ani tvrdit, že je „oběť“ ve smyslu Úmluvy. Soud proto prohlásil stížnost za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost podle čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

Soud též připomněl, že jeho rozhodnutí nebrání stěžovateli podat novou stížnost k Soudu a opětovně žádat o vydání předběžného opatření, pokud nastanou nové relevantní skutečnosti v jeho věci (*Dobrov proti Ukrajině*, č. 42409/09, rozhodnutí ze dne 14. června 2011).

DĚDĚNÍ

Rozhodnutí ze dne 7. července 2015 ve věci č. 43562/07 – Vávrová proti České republice

Výbor páté sekce Soudu jednomyslně odmítl stížnost, v níž bylo napadáno rozhodnutí okresního soudu vydat stěžovatelce jako vypravovatelce pohřbu zůstavitelův majetek nepatrné hodnoty spočívající mimo jiné v majetkových podílech v sedmi neaktivních obchodních společnostech.

I. Skutkové okolnosti

Príslušný okresní soud na návrh notářky jakožto soudní komisařky v říjnu 2006 zastavil dědické řízení a vydal stěžovatelce jako vypravovatelce pohřbu zůstavitelův majetek nepatrné hodnoty ve smyslu té doby platného § 175h občanského soudního řádu. Součástí takto vydaného majetku byly ovšem i obchodní podíly v sedmi obchodních společnostech. Stěžovatelka podala odvolání s tím, že k nabytí obchodních po-

dílů nedala souhlas a že ty mohou být převedeny pouze na dědice v dědickém řízení. Krajský soud odvolání odmítl s odůvodněním, že zákon takový opravný prostředek proti rozhodnutí dle § 175h o. s. ř. nepřipouští. Stěžovatelka podala i ústavní stížnost, kterou Ústavní soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Poté, co byla stížnost k Soudu oznámena vládě, podalo Ministerstvo spravedlnosti návrhy na zrušení předmětných obchodních společností. V prosinci 2014 byl Soud informován o tom, že tyto společnosti byly příslušným soudem zrušeny, a zbývalo tak provést jejich likvidaci soudem jmenovanými likvidátory, aby mohly být vymazány z obchodního rejstříku.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka předně poukazyvala na různé administrativní a zákonné povinnosti spojené s vlastnictvím obchodních podílů, kterého se odmítala ujmout. S ohledem na tyto povinnosti a její zdravotní stav Soud shledal, že článek 8 Úmluvy je v dané věci použitelný.

Soud však přisvědčil žalované vládě v tom, že stěžovatelka se ve skutečnosti nebyla nucena žádných takových namítaných povinností zhostit a nebyla za jejich neplnění nijak postižena. Riziko postihu bylo tedy jen teoretické (viz, *mutatis mutandis*, [Kovalová proti České republice](#), č. 57319/00, rozhodnutí ze dne 30. listopadu 2004). Soud dále uvedl, že všechny dotčené společnosti byly mezitím na návrh Ministerstva spravedlnosti příslušným soudem zrušeny, u některých z nich byla již v době rozhodnutí Soudu úspěšně skončena likvidace a byly vymazány z obchodního rejstříku, přičemž u ostatních likvidace v té době probíhala. V takové situaci se stěžovatelkou namítané povinnosti spojené s obchodními podíly staly ještě více hypotetické. Z těchto důvodů Soud označil uvedenou část stížnosti za zjevně neopodstatněnou dle čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Ke stejnému závěru dospěl ohledně stěžovatelčiny další námitky, založené na článku 13 Úmluvy, a sice že jí zákon nedává možnost rozhodnutí soudu o vydání věcí nepatrné hodnoty napadnout opravným prostředkem. Soud shledal, že vzhledem k nepřijatelnosti stížnosti na poli článku 8 Úmluvy stěžovatelka nepředložila hájitelné tvrzení pro potřeby článku 13 Úmluvy.

Rozhodnutí ze dne 15. září 2015 ve věci č. 9842/13 – Agroslunce, spol. s r. o. proti České republice

Výbor páté sekce Soudu jednomyslně odmítl stížnost, v níž stěžovatelka brojila proti rozhodnutí soudů, podle nichž vlastnické právo k nemovitostem, které byly omylem v katastru nemovitostí vedeny dvakrát, nesvědčí jí jako právní nástupkyni restituentů, ale osobám, které nemovitosti vlastnily od roku 1957.

I. Skutkové okolnosti

V prosinci 2002 stěžovatelka koupila několik nemovitostí od tří fyzických osob, které byly na základě restitučního rozhodnutí pozemkového úřadu z února 2000 v katastru nemovitostí zapsány jako jejich vlastníci. Vlastnické právo stěžovatelky bylo do katastru nemovitostí zapsáno ještě v prosinci 2002. V roce 2009 jiné čtyři osoby podaly proti stěžovatelce žalobu na určení vlastnictví k některým z předmětných nemovitostí s tím, že jsou jejími vlastníky nepřetržitě od roku 1957, a restituční rozhodnutí pozemkového úřadu je tedy neplatné od samého počátku. Dotčené nemovitosti byly v katastru nemovitostí omylem vedeny dvakrát pod různými čísly, přičemž jednou u nich byla jako vlastník uvedena stěžovatelka a podruhé zmíněné čtyři fyzické osoby.

V roce 2012 soudy rozhodly, že nemovitosti náleží žalobcům. Pozemkový úřad tak vydal své restituční rozhodnutí v omylu, jelikož nezaznamenal, že dotčené nemovitosti jsou v katastru nemovitostí vedeny dvakrát. Nejvyšší soud později dodal, že je třeba respektovat formální kontinuitu vlastnictví žalobců, které musí dostat přednost před rozhodnutím o restituci, jež je tak neplatné od samého počátku.

V roce 2012 soudy též rozhodly, že stěžovatelka je povinna vrátit nájemcům nájemné, které vybrala za pronájem předmětných nemovitostí.

V roce 2015 jednatel stěžovatelky, který je rakouským státním občanem, podal žádost o náhradu škody podle dvoustranné dohody o ochraně investic, kterou nicméně Ministerstvo financí odmítlo jako nedůvodnou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 Odst. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelka především namítala, že bylo porušeno její právo na spravedlivý proces, jelikož rozhodnutí soudů bylo podle jejího názoru v rozporu s judikaturou Ústavního soudu (nálezy sp. zn. [I. ÚS 398/04](#), [I. ÚS 544/06](#) a [IV. ÚS 42/09](#)).

Soud připomněl, že v obdobných případech je třeba v prvé řadě zkoumat, zda se tvrzené rozpory v judikatuře vnitrostátních soudů skutečně týkají identic-

kých skutkových okolností (*Rakić a ostatní proti Srbsku*, č. 47460/07, rozsudek ze dne 5. října 2010), a pokud ano, zda v judikatuře nejvyšších soudů existují dlouhotrvající a hluboké rozpory, zda vnitrostátní právo stanoví mechanismus pro vyřešení judikatorních rozporů a zda v dané věci bylo tohoto mechanismu použito a s jakým výsledkem (*Nejdet a Perihan Şahin proti Turecku*, č. 13279/05, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2011).

Ve vztahu k projednávané věci Soud shledal, že stěžovatelkou namítané nálezy Ústavního soudu se týkají jiných právních a skutkových situací a že ve stěžovatelčině věci není judikatura vnitrostátních soudů rozkolísaná. V každém případě však český právní řád obsahuje účinný mechanismus sjednocení judikatury (*Schwarzkopf a Taussik proti České republice*, č. 42162/02, rozhodnutí ze dne 2. prosince 2008). Navíc předmětné řízení bylo kontradiktorní a soudy se stěžovatelčinými argumenty náležitě zabývaly. Dle Soudu tedy není důvod zpochybnit výklad vnitrostátního práva, který ve věci zaujaly vnitrostátní soudy. Tuto část stížnosti proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelka dále namítala, že byla zbavena majetku, který nabyla v dobré víře, bez jakékoli náhrady. Soud v první řadě uvedl, že ačkoli byla daná kupní smlouva od samého počátku neplatná, stěžovatelka byla po několika let vedena v katastru nemovitostí jako vlastníka daných nemovitostí. Měla proto „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

Soud dále shledal, že před rokem 1993 nebyla evidence nemovitostí vedena vždy pečlivě, a proto katastr nemovitostí obsahoval řadu nepřesností a dvojitých zápisů (*Žáková proti České republice*, č. 2000/09, rozsudek ze dne 3. října 2013). Bylo tedy úkolem státu, aby zajistil, že dotčené osoby budou mít k dispozici fórum, kde o jejich právech bude rozhodnuto. V projednávané věci bylo o majetkových právech dotčených osob rozhodnuto v řízení o určení vlastnictví, v němž soudy pro svá rozhodnutí uvedly podrobné důvody, o nichž není možné tvrdit, že by byly nerozumné či dokonce svévolné.

Klíčovou tedy dle Soudu byla v dané věci otázka, zda se stěžovatelka mohla domoci náhrady za zásah do svých majetkových práv. V této souvislosti Soud shledal, že stěžovatelka mohla na základě § 457 starého občanského zákoníku od prodávajících žádat vrácení kupní ceny, což však neučinila. Stěžovatelka dále mohla podle zákona č. 82/1998 Sb. žádat náhradu škody od státu s tím, že postup pozemkového úřadu či katastrálního úřadu ji uvedl v omyl. Soudy přitom předtím jasně konstatovaly, že rozhodnutí pozemkového úřadu bylo neplatné od samého počátku a chybné vedení katastru nemovitostí může být považováno za nesprávný úřední postup. Pouhé pochybnosti o účinnosti některého prostředku nápravy, jehož využití

není zjevně marné, stěžovatelku nezabavují povinnosti jej vyčerpat (např. *Akdivar a ostatní proti Turecku*, č. 21893/93, rozsudek ze dne 16. září 1996).

Soud proto dospěl k závěru, že se stěžovatelka měla pokusit domoci náhrady škody na vnitrostátní úrovni. Pouze ve světle rozhodnutí vnitrostátních soudů o její žalobě by bylo možné určit, zda stěžovatelka utrpěla nějakou majetkovou škodu, případně jak velkou (*Lesní společnost Přimda proti České republice*, č. 11997/05, rozhodnutí ze dne 21. září 2010). Jelikož stěžovatelka nepodala žádnou žalobu na náhradu škody, je její námitka nepřijatelná pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

RODINNÉ PRÁVO

Rozhodnutí ze dne 15. září 2015 ve věci č. 74556/11 – Fuxová proti České republice

Výbor tří soudců páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že stížnost, v níž stěžovatelka namítala zejména porušení svého práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy, k němuž mělo dojít dočasným svěřením dítěte stěžovatelky do péče kojeneckého ústavu, je nepřijatelná pro zjevnou neopodstatněnost.

I. Skutkové okolnosti

V srpnu 2001 stěžovatelka porodila doma dceru. Dne 17. dubna 2002 Okresní soud v Klatovech vydal předběžné opatření, kterým nařídil svěřením dítěte do péče kojeneckého ústavu. Vycházel přitom z návrhu orgánu péče o dítě, podle něhož stěžovatelka dítě nezaregistrovala na matričním úřadě, a dítě tudíž nemělo rodný list, nebylo subjektem zdravotního pojištění a nebylo očkováno. Současně nebylo možné náležitě zjistit rodinnou situaci, jelikož stěžovatelka se vyhýbala kontaktu s orgánem péče o dítě. Usnesení o předběžném opatření obsahovalo poučení o možnosti podat odvolání ke Krajskému soudu v Plzni ve lhůtě patnácti dnů od doručení usnesení.

Dne 23. dubna 2002 došlo k výkonu předběžného opatření, dítě bylo převezeno do kojeneckého ústavu; o tři hodiny později se do kojeneckého ústavu dostavila stěžovatelka, která vyjma prvních dvou nocí od té doby pobývala v ústavu s dítětem. Dne 15. května 2002 bylo na základě žádosti kojeneckého ústavu předběžné opatření zrušeno a dne 17. května 2002 bylo dítě z ústavu propuštěno.

Dne 13. května 2002 vydal veřejný ochránce práv zprávu, že předběžné opatření bylo nepřiměřené.

V listopadu 2002 stěžovatelka podala stížnost k Soudu registrovanou pod číslem 40622/02 týkající se uvedených skutkových okolností s námitkou porušení zejména článku 8 Úmluvy. V lednu 2013 byla stížnost Soudem odmítnuta jako nepřijatelná z důvodu nevy-

čerpání vnitrostátních prostředků nápravy; stěžovatelka nepodala ústavní stížnost.

V lednu 2004 stěžovatelka podala žalobu na ochranu osobnosti proti státu dle § 11 a násl. občanského zákoníku. V souvislosti s předběžným opatřením požadovala omluvu a náhradu nemajetkové újmy. Žaloba byla zamítnuta jak Městským soudem v Praze, tak Vrchním soudem v Praze, a to ve dnech 23. března a 12. září 2006. Vrchní soud uvedl, že v řízení na ochranu osobnosti nelze přezkoumávat postup soudu a věcnou správnost jeho rozhodnutí vydaného v jiné věci, neboť k tomu jsou určeny jiné opravné prostředky.

Dne 6. srpna 2009 Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky, aniž se zabýval věcí samou. Ústavní stížnost stěžovatelky byla odmítnuta dne 19. května 2011. Ústavní soud uvedl, že nebude zejména s ohledem na časový odstup od předmětných událostí hodnotit podrobně postup příslušných orgánů, který se obecně nezdál být extrémně nepřiměřený. Dále konstatoval, že dítě bylo od stěžovatelky odděleno pouze na krátkou dobu, příslušné orgány jednaly za účelem ochrany zdraví dítěte, přičemž v dané věci neměly jinou možnost, a současně jméno, které stěžovatelka zvolila pro svou dceru, nemělo žádný vliv na jejich rozhodování.

V roce 2011 po skončení řízení na ochranu osobnosti podala stěžovatelka stížnost k Soudu registrovanou pod číslem 74556/11 týkající se uvedených skutkových okolností s námitkou porušení zejména článku 8 Úmluvy.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

a) Stížnost stejná jako stížnost již předtím Soudem projednávaná

Soud předně zkoumal, zda stížnost, o níž rozhoduje, týkající se stejných skutkových okolností jako stížnost č. 40622/02, obsahuje nové důležité informace ve smyslu čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy. K uvedenému dodal, že jeho rozhodnutí o odmítnutí stížnosti č. 40622/02 z ledna 2003 je konečné a nemůže být předmětem přezkumu v rámci řízení o stížnosti, o níž nyní rozhoduje.

Soud si povšiml, že žaloba na ochranu osobnosti byla podána více než jeden a půl roku po předmětné události, a dal zapravdu vládě, která namítala, že relevantními prostředky nápravy proti předběžnému opatření, které bylo žádoucí vyčerpat s ohledem na nutnost okamžitého řešení situace, ve které se stěžovatelka ocitla, bylo odvolání, návrh na zrušení předběžného opatření a případně v závislosti na výsledku ústavní stížnosti. Soud s poukazem na judikaturu Ústavního soudu v daném případě uvedl, že žaloba na ochranu osobnosti není primárně určena k nápravě situace stěžovatelky. Jelikož byl zásah způsoben orgánem veřejné moci, a nikoli soukromou osobou, byla

takovým prostředkem žaloba na náhradu škody dle zákona č. 82/1998 Sb. Soudy rozhodující o žalobě na ochranu osobnosti tak neměly procesní prostor přezkoumat důvody pro vydání předmětného předběžného opatření, což ostatně konstatoval vrchní soud. Stěžovatelka měla vyčerpat především ty prostředky nápravy, které mohly vést k okamžitému zrušení vydaného předběžného opatření a následnému propuštění dítěte z péče kojeneckého ústavu, tedy odvolání, návrh na zrušení předběžného opatření a případně ústavní stížnost. Nadto stěžovatelka přesvědčivě nevyvětila, proč uvedené prostředky nápravy nevyužila. Soud nepřisvědčil jejímu argumentu, že nebyly způsobilé zajistit jí finanční kompenzaci nemajetkové újmy, která jí měla údajně vzniknout.

Soud zároveň ve světle rozhodnutí Ústavního soudu uvedl, že je obtížné, ne-li nemožné, zajistit zevrubný přezkum předmětných událostí o mnoho let později na základě následně podaného nepřímého prostředku nápravy.

Soud proto dospěl k závěru, že soudní rozhodnutí vydaná v řízení na ochranu osobnosti nepřinesla žádné nové důležité informace ve smyslu čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy, které by Soudu nebyly známy již v době, kdy projednával první stížnost stěžovatelky.

b) Stížnost zjevně neopodstatněná

Pokud jde o důvody odmítnutí žaloby na ochranu osobnosti jako takové, Soud předně uvedl, že jeho úlohou není posuzovat skutková nebo právní pochybení, kterých se údajně dopustily vnitrostátní soudy, pokud se tato pochybení nedotkla práv a svobod chráněných Úmluvou (*García Ruiz proti Španělsku*, č. 30544/96, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, § 28).

Argumenty stěžovatelky byly řádně přezkoumány na dvou stupních soudní soustavy a rovněž Ústavním soudem. Soud v jejich rozhodování neshledal nedostatky, které by vedly k závěru o porušení Úmluvy.

S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že stížnost je zjevně neopodstatněná.

Rozhodnutí ze dne 22. září 2015 ve věci č. 30741/15 – Hammond proti České republice

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že v řízení o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí byl dostatečně posouzen jeho nejlepší zájem a řízení vyhovovalo požadavkům vyplývajícím z článku 8 Úmluvy. Tuto část stížnosti proto odmítl pro zjevnou neopodstatněnost. Námitky porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy pak Soud odmítl zčásti pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy a zčásti pro zjevnou neopodstatněnost.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel se narodil květnu 2010 v České republice z manželství uzavřeného mezi stěžovatelkou a australským státním příslušníkem. V listopadu téhož roku rodina odcestovala do Austrálie, dle tvrzení stěžovatelky na návštěvu příbuzných na dobu nejdéle šesti měsíců. Rodiče se rozešli a v červnu 2011 stěžovatelka odcestovala se stěžovatelem do České republiky. Otec tvrdil, že souhlasil, aby stěžovatelé odcestovali do České republiky na jeden měsíc. Poté se měli vrátit do Austrálie.

V listopadu 2011 otec podal k Městskému soudu v Brně žádost o navrácení dítěte do Austrálie na základě Haagské úmluvy. V březnu 2012 městský soud nařídil stěžovatelce, aby stěžovatele navrátila do místa jeho obvyklého bydliště na území Austrálie s tím, že od listopadu 2010 rodina žila v Austrálii, kde stěžovatel získal těžiště svého života a kde měl vytvořeny všechny podmínky pro svůj zdárný vývoj. Vycházel přitom ze zprávy australské mezinárodní sociální služby, ze které vyplývalo, že otec byl schopen zajistit všechny potřeby dítěte. Stěžovatelka se proti tomuto rozhodnutí odvolala; zpochybnila existenci obvyklého pobytu dítěte v Austrálii, kde byl jejich pobyt pouze dočasně povahy a nebyla prokázána shodná vůle rodičů přemístit obvyklé bydliště jejich dítěte do Austrálie. Současně napadla vhodnost podmínek, ve kterých by stěžovatel v Austrálii žil a ve smyslu článku 13 Haagské úmluvy upozornila na riziko škodlivých následků, které navrácení do Austrálie mohlo pro fyzické a psychické zdraví dítěte představovat, a to z důvodu nízkého věku dítěte, jeho zdravotních problémů, jazykové bariéry a agresivní povahy otce.

V dubnu 2012 otec podal návrh na nařízení výkonu rozsudku z března 2012. Bezprostředně po podání návrhu se stěžovatelé z obav z nuceného navrácení dítěte vrátili do Austrálie.

V květnu 2012 Krajský soud v Brně rozsudek městského soudu potvrdil. Doplnil dokazování a dospěl k závěru, že s ohledem na dostatečnou délku nepřetržitého pobytu dítěte v Austrálii je obvyklé bydliště dítěte v této zemi. Krajský soud též zohlednil, že stěžovatelka rozsudek městského soudu respektovala a navrátila dítě do Austrálie. Nebylo tudíž nutné zkoumat rizika navrácení dítěte, na která stěžovatelka upozorňovala. Ústavní stížnost stěžovatelů ze srpna 2012 byla v prosinci 2014 odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Ústavní soud konstatoval, že soudy přijatelným způsobem vyložily pojem obvyklého bydliště. Nadto řízení o navrácení pozbylo smysl, jelikož stěžovatelé se vrátili do Austrálie.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé předně s odvoláním na článek 8 Úmluvy namítali, že vnitrostátní soudy nařídily navrácení stěžovatele do Austrálie, aniž dostatečně posoudily jeho nejlepší zájem a rizika, kterým mohl být v této zemi vystaven, jak stanoví článek 13 Haagské úmluvy.

Soud především zkoumal, zda vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími zájmy dítěte, rodičů a veřejného pořádku. Připomněl, že především je třeba zohlednit nejlepší zájem dítěte, který Haagská úmluva spojuje s obnovením původního stavu rozhodnutím o okamžitém navrácení dítěte do země jeho obvyklého bydliště, došlo-li k protiprávnímu přemístění. Takové řízení se pak odlišuje od řízení o svěřeni dítěte do péče a pojem nejlepšího zájmu dítěte musí být posuzován ve světle výjimek upravených Haagskou úmluvou. Soud se rovněž musí ujistit, že rozhodovací proces před vnitrostátními soudy byl spravedlivý. V této souvislosti odkázal na rozsudek ve věci *X proti Lotyšsku* (č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013), ve kterém dospěl k závěru, že článek 8 Úmluvy ukládá vnitrostátním orgánům zvláštní procesní povinnost, a to zhodnotit v rámci posuzování návrhu na navrácení dítěte hájitelná tvrzení o „vážném nebezpečí“, které by dítěti při navrácení mohlo hrozit, a zároveň specificky své rozhodnutí s ohledem na okolnosti na případu odůvodnit s tím, že výjimky z povinnosti navrácení dítěte musí být vykládány úzce.

Ve vztahu k projednávané věci Soud uvedl, že stěžovatelka nepředložila soudu prvního stupně žádná konkrétní tvrzení, na kterých by se zakládala výjimka z povinnosti okamžitého navrácení dítěte. Za těchto okolností nelze soudu vyčítat, že vycházel ze zprávy australské mezinárodní sociální služby a že nakonec dospěl k závěru, že neexistují okolnosti bránící navrácení ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy. Své obavy stěžovatelka vyjádřila až před odvolacím soudem, obsah psychiatrického vyšetření však Soudu nepředložila. Soud tedy případ odlišil od věci *X proti Lotyšsku* (cit. výše, § 114), kdy se konkrétní tvrzení o „vážném nebezpečí“ ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy opíralo o zprávu znalce, který varoval před rizikem psychického traumatu dítěte, bude-li okamžitě odloučeno od své matky. Stěžovatelka nadto potvrdila, že styk otce s dítětem probíhal bez problémů; ohrožující způsob chování otce ke stěžovateli se tudíž nepotvrdil. Důvody pro ponechání dítěte v České republice předestřené stěžovatelkou tak nestačily k tomu, aby byla uplatněna některá z výjimek z povinnosti navrácení. Postup odvolacího soudu, podle kterého nebylo možné návrh na navrácení dítěte zamítnout, tak dle Soudu nebyl svévolný. Současně se stěžovatelé ještě před rozhodnutím odvolacího soudu vrátili do Austrálie. Řízení o navrácení do Austrálie a zejména pak otázka poskytnutí záruk souvisejících případně s nařízením navrácení, se tak staly bezpředmětné. Soud proto uzavřel, že vnitrostátní soudy vyhověly požadavkům na řízení vyplývajícím z článku 8

Úmluvy, a stížnost v této části odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelé dále vznesli několik námitek porušení práva na spravedlivý proces.

K námitce nepřiměřené délky řízení o navrácení dítěte Soud konstatoval, že stěžovatelé měli k dispozici nejen kompenzační prostředek nápravy podle zákona č. 82/1998 Sb., ale také preventivní prostředek nápravy umožňující řízení urychlit zakotvený v § 174a zákona č. 6/2002 Sb. (*Macready proti České republice*, č. 4824/06 a 15512/08, rozsudek ze dne 22. dubna 2010, § 48–50). Stěžovatelé však nevyužili ani jeden z nich a netvrdili, že by tyto prostředky byly ve vztahu k jejich námitce nepřiměřené délky řízení neadekvátní nebo neúčinné. Tuto námitku proto Soud odmítl pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

K námitce, že většina důkazů byla provedena pouze před odvolacím soudem na jednání, kterého se nemohli zúčastnit, protože už byli v Austrálii, Soud podotkl, že právní zástupce stěžovatelky byl přítomen na jednání odvolacího soudu a mohl ji zastupovat. Rozhodnutí v projednávané věci byla vynesena v řízení,

ve kterém stěžovatelka, zastoupená právním zástupcem, mohla předložit veškeré námítky a využít všech prostředků, které považovala za nezbytné, a stejně tak mohla přednést veškeré argumenty na podporu svého názoru. Tuto námitku proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Konečně k námitce, že stěžovateli nebyl ustanoven opatrovník z řad advokátů a názor kolizního opatrovníka nebyl vzat do úvahy, Soud uvedl, že z Úmluvy nevyplývá povinnost jmenovat dotčenému nezletilému za okolností obdobných projednávané věci zvláštního zástupce z úřední povinnosti; stěžovatelé to ostatně před vnitrostátními soudy ani nepožadovali. V projednávané věci vykonával funkci kolizního opatrovníka městský úřad a soudy se jeho zprávami zabývaly. Dle názoru opatrovníka bylo v zájmu stěžovatele zůstat v České republice, avšak skutečnost, že se soudy rozhodly tento názor nerespektovat, sama o sobě neznamená nedodržení spravedlivosti řízení. I tuto námitku proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM NEŽ ČESKÉ REPUBLICCE

BANKOVNÍ TAJEMSTVÍ

Rozsudek ze dne 7. července 2015 ve věci č. 28005/12 – M. N. a ostatní proti San Marinu

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že vzhledem k absenci procesních záruk v podobě prostředku nápravy, jehož prostřednictvím by se stěžovatel, jehož bankovní dokumenty byly zabaveny pro účely vyšetřování trestné činnosti (praní špinavých peněz), přestože proti němu samotnému nebylo předmětné trestní řízení vedeno, mohl domáhat, aby byly účinky daného rozhodnutí omezeny na to, co je v demokratické společnosti skutečně nezbytné, došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého života a korespondence dle článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2009 zahájily italské orgány činné v trestním řízení vyšetřování několika osob (nikoliv stěžovatelů) podezřelých z toho, že měly prostřednictvím sítě obchodních společností provádět investiční a fiduciární transakce s cílem legalizovat peněžní prostředky svých klientů pocházející z nepoctivých zdrojů. Popsaným jednáním měly být naplněny skutkové podstaty trestných činů účasti na organizované zločinecké

skupině, legalizace výnosů trestné činnosti, zneužití postavení v obchodním styku, zpronevěry a podvodu. V rámci vyšetřování se římské státní zastupitelství obrátilo na příslušný sanmarinský soud s žádostí o poskytnutí spolupráce při provádění prohlídek a opatrování dokumentace v několika tamních bankách, fiduciárních institucích a trustech. Obecný soud vydal rozhodnutí, jímž žádosti vyhověl, přičemž vymezil podrobnosti v tom směru, jakým postupem mají být dožádané úkony provedeny. Nadto upozornil, že jakákoliv dokumentace získaná na základě rozhodnutí nesmí být použita k jinému účelu nežli je probíhající trestní řízení vedené italskými orgány. Stěžovatelé – čtyři italské občany – byli následně vyrozuměni o tom, že v průběhu šetření došlo mimo jiné k zajištění dokumentů, které se jich týkají.

Proti rozhodnutí podali stěžovatelé stížnost u trestního soudu, v níž poukazovali na skutečnost, že nejsou obžalovanými v rámci předmětného trestního řízení. S ohledem na početné stížnosti podané osobami ve srovnatelném postavení, kteréžto byly vnitrostátními soudy prohlášeny za nepřijatelné pro nedostatek věcné legitimity – jelikož tyto nebyly v postavení obviněných, a tedy ani přímými oběťmi zabavení dokumentů – stěžovatelé dále namítali, že příslušné ustanovené zákona, jenž umožňuje brojit proti rozhodnutí toliko

osobám bezprostředně dotčeným, je v rozporu s jejich základními právy. I jejich stížnost nicméně soudy prohlásily za nepřijatelnou s odůvodněním, že předmětné rozhodnutí může napadnout toliko osoba, které se vyšetřování přímo týká, případně třetí osoba, vůči níž si ce není šetření vedeno, nicméně byla danému opatření bezprostředně podrobena. Jinou osobu, byť do jejích práv mohlo být v důsledku výkonu rozhodnutí nepřímo zasaženo, nelze považovat bez dalšího za přímo dotčenou.

V paralelně probíhajícím řízení se stěžovatelé (vyjma M. N.) domáhali zrušení předmětného rozhodnutí v rozsahu, v němž se jich dotýkalo. Příslušný soud konstatoval, že žádost o spolupráci při vyšetřování nebyla omezena toliko na osoby, kterým bylo z formálního hlediska sděleno obvinění, a proto bylo rozhodnutí vztaženo na třetí osoby po právu. K námitce stěžovatelů, aby soud alespoň omezil použitelnost zabavených dokumentů, tento konstatoval, že omezení je již v předmětném rozhodnutí obsaženo, neboť zabavená dokumentace nesmí být použita k jiným účelům, nežli je dané trestní řízení.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé především namítali, že šetřením v bankovních a dalších institucích došlo k zásahu do jejich soukromého života a korespondence dle článku 8 Úmluvy.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

a) K přijatelnosti

Žalovaná vláda vznesla řadu námitek co do nepřijatelnosti stížností. S výjimkou stěžovatele M. N. ji dal Soud za pravdu v tom, že stěžovatelé buď nevyčerpali všechny vnitrostátní prostředky nápravy, nebo případně podali stížnosti opožděně, tj. po uplynutí předepsané šestiměsíční lhůty. Soud tedy dále omezil svůj přezkum na stěžovatele M. N.

Soud konečně též odmítl argument vlády, dle níž článek 8 Úmluvy nechrání důvěrnost dokumentů, jejichž obsahem jsou vzájemná práva a povinnosti banky na straně jedné a jejích klientů na straně druhé. Dle Soudu však takové dokumenty obsahují osobní údaje, přičemž není rozhodné, zda se jedná o citlivé informace či nikoliv. Samotné zpracovávání či uchovávání osobních údajů orgány státu představuje zásah do práva na respektování soukromého života. Nadto v dané věci došlo i ke kopírování dopisů a e-mailů, které nepochybně spadají pod pojem „korespondence“ ve smyslu článku 8 Úmluvy, a proto je toto ustanovení na projednávaný případ použitelné.

b) K odůvodněnosti

Soud připomněl, že zásah představuje porušení článku 8, ledaže je „v souladu se zákonem“, sleduje jeden či více legitimních cílů uvedených ve druhém odstavci tohoto ustanovení a nadto je k dosažení těchto cílů

„nezbytný v demokratické společnosti“ (*Amman proti Švýcarsku*, č. 27798/95, rozsudek velkého senátu ze dne 16. února 2000, § 71). Při posuzování nezbytnosti zásahu navíc musí být zkoumána existence dostatečných záruk k vyloučení svévole, včetně možnosti účinné kontroly (*mutatis mutandis*, *Lambert proti Francii*, č. 23618/94, rozsudek ze dne 24. srpna 1998, § 34).

V projednávané věci Soud zprvu konstatoval, že zásah do práv stěžovatele byl v souladu se zákonem. Jelikož relevantní právní úprava tak, jak byla po více než dvě desítky let vykládána vnitrostátními soudy, umožňovala nařízení prohlídky a zabavení dokumentů při vyšetřování i ve vztahu k třetím osobám, nebylo dle názoru Soudu možné tvrdit, že je z tohoto hlediska nepředvídatelná. V následném kroku Soud dodal, že předmětné opatření sledovalo řadu legitimních cílů, jmenovitě předcházení zločinnosti, ochranu práv a svobod jiných, jakož i hospodářský blahobyt země.

Klíčovým tedy bylo posouzení, zda lze předmětný zásah považovat za nezbytný v demokratické společnosti, tj. zejména, zda byl doprovázen odpovídajícími procesními zárukami. Pozornosti Soudu nešel široký rozsah předmětného rozhodnutí, jež se dotýkalo i stěžovatele jakožto jednotlivce, vůči němuž nebylo vedeno vyšetřování, které stálo v pozadí žádosti italských orgánů, a vůči kterému neexistovalo žádné podezření o spáchání trestného činu. Vnitrostátní soudy se přitom nezabývaly potřebou vydání takto široce formulovaného rozhodnutí ani jeho možnými dopady na třetí osoby. Soud se proto zaměřil na otázku, zda měl stěžovatel k dispozici opravný prostředek, jímž by se mohl domoci „účinné kontroly“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Řízení zahájené stěžovatelem však nevedlo k věcnému přezkoumání jeho námitek, jelikož vnitrostátní soudy dovodily, že stěžovatel nemá *locus standi*, protože není „přímo dotčenou osobou“. Přestože Soud neshledal pádný důvod, proč by mělo být relevantní ustanovení zákona vykládáno restriktivně v tom smyslu, že jsou k zahájení řízení oprávněny toliko přímo dotčené osoby, konstatoval, že není jeho úlohou při výkladu vnitrostátního zákonodárství nahrazovat vnitrostátní orgány. S odkazem na svou dřívější judikaturu dále připomněl, že zahájení řízení *per se* neznamená splnění veškerých požadavků na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy (*Sukhorubchenko proti Rusku*, č. 69315/01, rozsudek ze dne 10. února 2005, § 43). Ačkoliv stěžovatel soudní řízení *de facto* zahájil, vzhledem k nemožnosti domoci se meritorního přezkumu jím vznesených námitek dle Soudu nedošlo ke splnění požadavku účinné kontroly. Námitku vlády, že stěžovatel mohl uplatnit běžný občanskoprávní prostředek nápravy a domoci se tak odškodnění za případné porušení svých práv, Soud odmítl. Předně shledal, že vláda nebyla schopna prokázat praktickou účinnost tvrzeného prostředku nápravy, když nedoložila jediný případ, kdy by se osoba ve srovnatelném postavení domohla tímto způsobem nápravy. Zadru-

hé, a to především, Soud již v minulosti uvedl, že žaloba na náhradu škody proti státu v řízení před obecnými soudy je odlišným prostředkem nápravy, než je žádost o soudní přezkum (*mutatis mutandis*, *Pruteanu proti Rumunsku*, č. 30181/05, rozsudek ze dne 3. února 2015, § 55), proto ji ani v daném kontextu nebylo možné považovat za účinný prostředek nápravy. Soud tak uzavřel, že stěžovateli nebyla dostupná „účinná kontrola“ způsobená omezit předmětný zásah na to, co je skutečně „nezbytné v demokratické společnosti“. K porušení článku 8 Úmluvy tedy došlo.

BIOETIKA

Rozsudek ze dne 27. srpna 2015 ve věci č. 46470/11 – Parillo proti Itálii

Velký senát Soudu rozhodl šestnácti hlasy proti jednomu, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy, když vnitrostátní právní úprava zamezovala stěžovatelce darovat embrya (získaná za pomoci jejích vajíček a spermií jejího partnera) na vědecký výzkum. Stěžovatelka tak chtěla učinit proto, že její partner zemřel a ona již embrya nehodlala využít k umělému oplodnění.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka a její partner se rozhodli pro asistovanou reprodukci. V roce 2002 se za účelem umělého oplodnění podařilo oplodněním vajíčka mimo tělo stěžovatelky získat pět embryí, která byla zmrazena a uchována. Dříve, než mohlo být embryo implantováno, však partner stěžovatelky zemřel. Stěžovatelka se proto rozhodla přenos embrya nepodstoupit a namísto toho darovat embrya na vědecké účely a přispět tak k nalezení nových způsobů léčby některých nemocí. Vnitrostátní právní úprava nicméně zakazovala výzkum na lidských embryích, a to s trestní sazbou mezi dvěma a šesti lety odnětí svobody. Embrya proto stěžovatelce nebyla vydána a nebylo s nimi naloženo způsobem, který si přála.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že zákonný zákaz darovat embrya na vědecké účely zavadl porušení jejího práva na respektování soukromého života.

Soud nejprve předestřel, že je to poprvé, co rozhoduje o otázce, zda do práva na respektování soukromého života spadá právo na využití embryí získaných oplodněním *in vitro* pro potřeby jejich darování na vědecké účely. Poznamenal, že daná embrya obsahují genetický materiál stěžovatelky a tvoří tak nedílnou součást její identity. Možnost zvolit, jak s embryi naložit, se proto týká intimního aspektu jejího soukromého života, a tudíž i jejího práva na sebeurčení. Soud vzal

také v potaz důležitost, jež je vnitrostátním právem přikládána svobodě volby, jak rodiče naloží s embryi, která nejsou určena k přenosu do pohlavních orgánů ženy. Článek 8 proto v aspektu soukromého života použitelný byl.

Nebylo sporu o tom, že zákonný zákaz darování embryí na vědecké účely představuje zásah do práva stěžovatelky na respektování jejího soukromého života. Podle vlády tento zásah sledoval cíl ochrany „potenciálu pro život embryí“, jelikož dle italské vnitrostátní právní úpravy je lidské embryo považováno za subjekt práva, který je hoden respektu ve světle postulu lidské důstojnosti. Ač dle Soudu je výčet legitimních cílů v čl. 8 odst. 2 taxativní a jejich vymezení je restriktivní, vládou uvedený cíl může být provázán s legitimním cílem ochrany morálky a práv a svobod jiných. Soud však dodal, že tento závěr žádným způsobem nepředjímá posouzení otázky, zda se pojem „jiný“ obsažený v čl. 8 odst. 2 Úmluvy vztahuje i na lidská embrya (*A, B a C proti Irsku*, č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 2010, § 228).

Soudu tak zbývalo posoudit, zda bylo dané opatření nezbytné v demokratické společnosti. Zdůraznil, že státu v dané věci náleží široký prostor pro uvážení, jelikož jde o citlivé morální a etické otázky. Daná otázka navíc nezasahuje do samotné podstaty práv chráněných článkem 8 Úmluvy, jelikož se netýká zásadního aspektu existence a identity stěžovatelky. Potřebu širokého prostoru pro uvážení potvrzují nejen mezinárodní dokumenty, včetně Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, ale také absence shody na evropské úrovni, když některé státy přijaly právní úpravu výslovně zakazující jakýkoliv výzkum embryonálních buněk a jiné zase umožnily takový výzkum pouze za splnění velmi přísných podmínek.

Prostor pro uvážení však není neomezený. Úkolem Soudem je přezkoumat argumenty, které vzal zákonodárce v potaz pro dosažení zvoleného legislativního řešení, a určit, zda bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi veřejným zájmem a zájmy dotčených osob (např. *S. H. a ostatní proti Rakousku*, č. 57813/00, rozsudek velkého senátu ze dne 3. listopadu 2011, § 97). Soud naznal, že přípravné práce a legislativní proces příslušného zákona zahrnovaly širokou diskusi a že zákonodárce zohlednil jak zájem státu na ochraně embryí, tak zájem jednotlivců na uplatňování práva na sebeurčení v podobě darování embryí na výzkum.

K tvrzené vnitřní rozpornosti italské právní úpravy spočívající na jedné straně ve vládou prosazované ochraně embryí a na straně druhé v právním řádu již zakotveném právu na interrupci či ve využívání embryonálních buněčných řad na vědecké účely z embryí zničených v zahraničí Soud uvedl, že se tato nejednotnost přímo nedotýká práva, jehož se stěžovatelka domáhá. Zmínil též, že zničení embrya, o které šlo v projednávané věci, není srovnatelné s použitím kmenových buněk získaných z embryí zničených v dřívějším

stadiu, jež se používají při vědeckém výzkumu, který je v Itálii povolen.

Na závěr Soud dodal, že nic nenasvědčuje tomu, že by zesnulý partner stěžovatelky chtěl darovat embrya na vědecké účely. Chtěla tak učinit pouze stěžovatelka.

Z těchto důvodů proto Soud shledal, že vláda nepřekročila široký prostor pro uvážení, kterého v projednávané věci požívá, a že předmětný zákaz byl „nezbytný v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy. K porušení článku 8 tak nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Uvedené ustanovení nebylo ve světle svého primárně ekonomického a majetkového rámce dle Soudu ve věci použitelné, jelikož lidská embrya nemohou být snížena na pojem „majetek“ ve smyslu tohoto ustanovení. Tato část stížnosti tak musela být odmítnuta pro neslučitelnost *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

K rozsudku byla připojena řada oddělených stanovisek. Soudci Pinto de Albuquerque a Dedov připojili svá souhlasná stanoviska, soudci Casadevall, Raimondi, soudkyně Berro, soudci Nicolaou a Dedov společně částečně souhlasné stanovisko, soudci Casadevall, soudkyně Ziemele, Power-Forde, Yudkivska a soudce de Gaetano společně částečně nesouhlasné stanovisko, soudce Nicolaou částečně nesouhlasné stanovisko a soudce Sajó nesouhlasné stanovisko.

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 21. července 2015 ve věci č. 41858/10 – K. F. proti Kypru

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že nečinnost odvolacího soudu v délce jednoho měsíce a čtyři dny při přezkumu zákonnosti zajištění stěžovatele, žadatele o azyl, nebyla v souladu s požadavkem na „urychlený“ soudní přezkum zakotveným v čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Dále Soud dospěl k závěru, že přemístění stěžovatele na policejní ředitelství bylo zbavením svobody bez zákonného základu v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Zbavení svobody stěžovatele za účelem správního vyhoštění po dobu deseti měsíců během platnosti předběžného opatření Soudu naopak čl. 5 odst. 1 Úmluvy neporušilo.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, syrský občan kurdské národnosti, vstoupil v roce 2005 nelegálně na území Kypru, kde požádal o azyl. Zamítavé rozhodnutí prvoinstančního orgánu bylo v červnu 2009 potvrzeno odvolacím orgánem. V lednu 2012 rozhodnutí správních orgánů potvrdil nejvyšší soud. Mezitím v srpnu 2009 správní orgány rozhodly o správním vyhoštění a zajištění stěžovatele s poukazem na jeho nelegální pobyt na území Kypru.

V říjnu 2009 byla tato rozhodnutí zrušena ministrem vnitra a stěžovatel byl vyzván, aby svůj pobyt zlegalizoval. Stěžovatel v tomto ohledu nicméně žádné kroky nepodniknul.

V květnu 2010 stěžovatel požádal odvolací azylový orgán o obnovu azylového řízení, avšak žádost byla v květnu 2011 zamítnuta. V květnu 2010 se stěžovatel připojil k pokračující demonstraci více než stovky syrských Kurdů proti kyperské restriktivní azylové politice. Policie se s ohledem na zhoršující se hygienické podmínky, nelegální odběry elektrické energie a stížnosti veřejnosti rozhodla v červnu 2010 protest ukončit. Demonstranti včetně stěžovatele byli přepraveni na policejní ředitelství, kde byl následně posuzován jejich pobytový status. Stěžovatel byl poté jako osoba bez oprávnění k pobytu umístěn do zařízení pro zajištění cizinců a bylo rozhodnuto o jeho správním vyhoštění.

Stěžovatel následně podal stížnost k Soudu a požádal o vydání předběžného opatření, kterým by byla odložena realizace jeho vyhoštění do Sýrie; Soud této žádosti v červnu 2010 vyhověl. V lednu 2011 stěžovatel podal žádost o propuštění na svobodu, která byla v březnu 2011 zamítnuta, proti čemuž stěžovatel podal odvolání. V dubnu 2011 ministerstvo vnitra zrušilo rozhodnutí o vyhoštění i o zajištění a stěžovatel byl propuštěn na svobodu. V říjnu 2012 nejvyšší soud zastavil řízení o odvolání stěžovatele proti rozhodnutí o zamítnutí žádosti o propuštění na svobodu.

V červnu 2012 stěžovatel se svou rodinou opustil Kypr a odcestoval do severního Iráku.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Stěžovatel s odkazem na čl. 5 odst. 4 Úmluvy namítal, že neměl k dispozici účinný prostředek nápravy, kterým by mohl nechat přezkoumat zákonnost svého zajištění v období od června 2010 do dubna 2011. Poukázal zejména na porušení požadavku urychlenosti řízení.

Soud připomněl, že pro posouzení, zda byl v konkrétním případě dodržen požadavek na „urychlené“ rozhodnutí o zákonnosti zajištění, je v případech více-
stupňového soudního přezkumu třeba zhodnotit soudní řízení jako celek (*M. A. proti Kypru*, č. 41872/10, rozsudek ze dne 23. července 2013). Přestože z čl. 5 odst. 4 Úmluvy pro státy nevyplývá povinnost zavést dvouinstanční soudní přezkum zákonnosti zajištění, v případech, kdy se pro takový systém rozhodnou, musí zajištěné osobě v odvolacím řízení poskytnout v zásadě stejné záruky jako v řízení v prvním stupni (*Allen proti Spojenému království*, č. 18837/06, rozsudek ze dne 30. března 2010, § 39).

V projednávané věci bylo z hlediska čl. 5 odst. 4 Úmluvy relevantní pouze období od ledna 2011, kdy stěžovatel podal návrh na přezkoumání zákonnosti

svého zajištění, do dubna 2011, kdy byl ze zajištění propuštěn, byť řízení bylo ukončeno až v říjnu 2012. Řízení tedy pro účely čl. 5 odst. 4 Úmluvy trvalo tři měsíce a dva dny. Zatímco řízení v prvním stupni trvalo měsíc a 19 dní a soud vykonal řadu procesních úkonů, odvolací soud byl od podání odvolání až do propuštění stěžovatele ze zajištění, tj. po dobu jednoho měsíce a čtyř dnů, zcela nečinný. Dle Soudu je taková časová prodleva, pro kterou navíc neexistuje žádné vysvětlení, neslučitelná s požadavkem urychlenosti zakotveným v čl. 5 odst. 4 Úmluvy tak, jak ho ve své judikatuře vykládá Soud. Došlo tedy k porušení tohoto ustanovení Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Na poli čl. 5 odst. 1 Úmluvy stěžovatel brojil jednak proti převozu a zbavení svobody na policejním ředitelství, jednak proti následnému umístění do zařízení pro zajištění cizinců.

Ve vztahu ke zbavení svobody na policejním ředitelství Soud odkázal na své závěry ve skutkově obdobné věci (*M. A. proti Kypru*, cit. výše) a konstatoval, že převoz stěžovatele na policejní ředitelství za účelem jeho identifikace a zjištění jeho pobytového statusu nemělo žádný základ ve vnitrostátním právním řádu. Zbavení svobody stěžovatele tedy neproběhlo v souladu se zákonem ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy a došlo k porušení tohoto ustanovení.

Ohledně zbavení svobody v zařízení pro zajištění cizinců Soud připomněl, že čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy nevyžaduje, na rozdíl od jiných důvodů zbavení svobody uvedených v čl. 5 odst. 1 Úmluvy, aby bylo zajištění nezbytné. V projednávané věci bylo stěžovatelovo zbavení svobody přičitatelné tomu, že na základě předběžného opatření Soudu byl pozastaven výkon rozhodnutí o správním vyhoštění stěžovatele. Povinnost respektovat předběžné opatření Soudu však sama o sobě neznamená, že nemůže dojít k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy; zbavení svobody musí být v každém případě zákonné a nesmí vykazovat prvky svévole (*Azimov proti Rusku*, č. 67474/11, rozsudek ze dne 18. dubna 2013).

Soud dále připomněl, že v řadě dřívějších případů, ve kterých se členské státy v návaznosti na předběžné opatření Soudu zdržely výkonu rozhodnutí o vyhoštění, Soud i nadále považoval řízení o vyhoštění za „probíhající“, což je podmínka souladu zbavení svobody s čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy (např. *Al Hanchi proti Bosně a Hercegovině*, č. 48205/09, rozsudek ze dne 15. listopadu 2010; *Al Husin proti Bosně a Hercegovině*, č. 3727/08, rozsudek ze dne 7. února 2012). Odklad výkonu vyhoštění však nesmí vést k nepřiměřené délce zajištění.

V projednávané věci byl stěžovatel zajištěn po dobu 10 měsíců a 9 dnů, což podle Soudu není nepřiměřeně dlouhá doba – v citovaných věcech *Al Hanchi* a *Al Husin*, v nichž Soud neshledal porušení čl. 5 odst. 1

písm. f) Úmluvy, byli stěžovatelé zajištěni po dobu jednoho roku a 10 měsíců, resp. 11 měsíců.

Soud si dále povšiml, že příslušná vnitrostátní úprava nestanovila maximální délku zajištění, a stěžovatel tak teoreticky mohl být zajištěn po neohrazenou dobu. To se nicméně nestalo a stěžovatel byl vnitrostátními orgány po přibližně deseti měsících propuštěn na svobodu. Navíc, Soud již v minulosti dovodil, že z čl. 5 odst. 1 Úmluvy nevyplývá požadavek, aby vnitrostátní právní úprava stanovila maximální přípustnou dobu zajištění cizinců v souvislosti s jejich vyhoštěním nebo extradicí (*Bordovskiy proti Rusku*, č. 49491/99, rozsudek ze dne 8. února 2005).

Konečně, v průběhu stěžovatelova zajištění nebyly vnitrostátní orgány nečinné – byla přezkoumána stěžovatelova žádost o obnovu azylového řízení a soudy se zabývaly stěžovatelovou žádostí o propuštění. Stěžovatelovo zajištění bylo rovněž v souladu s vnitrostátním právem. Dle Soudu také neexistují žádné náznaky toho, že by vnitrostátní orgány nepostupovaly v dobré víře či že by materiální podmínky zbavení svobody stěžovatele byly nevyhovující či by jeho zbavení svobody bylo svévolné z jiného důvodu (*Saadi proti Spojenému království*, č. 13229/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2008).

Zbavením svobody stěžovatele v zařízení pro zajištění cizinců proto k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

Rozsudek ze dne 1. září 2015 ve věci

č. 16483/12 – *Khlaifia a ostatní proti Itálii*

Senát druhé sekce Soudu rozhodl jednomyslně o tom, že zajištění stěžovatelů v souvislosti s imigrační krizí na ostrově Lampedusa v roce 2011 bylo v rozporu s čl. 5 odst. 1, 2 a 4 Úmluvy. V poměru pěti hlasů proti dvěma konstatoval, že podmínky zajištění byly po určité době v rozporu s článkem 3 Úmluvy, konkrétně zákazem ponižujícího zacházení, a e došlo rovněž k porušení zákazu kolektivního vyhoštění stanoveného článkem 4 Protokolu č. 4 a že stěžovatelé v rozporu s článkem 13 Úmluvy nedisponovali na vnitrostátní úrovni účinným prostředkem nápravy, kterým by mohli uplatnit své námitky na poli článku 3 Úmluvy a článku 4 Protokolu č. 4.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé, tři muži tuniského původu, se v září 2011 pokoušeli na provizorních plavidlech dostat k italským břehům. Byli však ještě na moři zadrženi italskou pobřežní policií a dopraveni na ostrov Lampedusa, kde byli zajištěni za účelem identifikace v příslušném přijímacím středisku. Tamější prostory byly podle tvrzení stěžovatelů přeplněné, přičemž z důvodu nedostatku matrací či jejich špatné kvality byli nuceni spát přímo na zemi. Zajišťovací zařízení bylo nepřetržitě střeženo bezpečnostními složkami a kontakt zajištěných s vnějším světem byl vyloučen.

Stěžovatelé byli ve středisku drženi po dobu tří, resp. čtyř dní, když zde vypukla násilná vzpoura a požár a stěžovatelé byli evakuováni. Následně se jim podařilo na čas uniknout a přidat se k manifestaci dalších přibližně 1800 cizinců v ulicích ostrova, byli však opět zadrženi a letecky přepraveni do Palerma. Ve zdejší přístavu byli po dobu pěti, resp. sedmi dní drženi na lodích Vincent a Audacia, aniž by jim byly sděleny jakékoli informace. Prostory byly podle stěžovatelů přeplněné, s omezeným přístupem na toalety a čerstvý vzduch a neustále přítomní policisté měli stěžovatele urážet a špatně s nimi zacházet. Stěžovatelé byli poté přijati tuniským konzulem, který zanesl jejich data do evidence, a na základě bilaterální dohody mezi Itálií a Tuniskem z dubna 2011 deportováni zpět do Tuniska.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé předně namítali, že byli italskými státními orgány zajištěni v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy, když jejich omezení na svobodě postrádalo zákonný základ. Protože stěžovatelům po celou dobu jejich omezení na svobodě nebyl sdělen důvod zajištění, namítali rovněž porušení čl. 5 odst. 2 Úmluvy a s ohledem na nemožnost domáhat se soudního přezkumu jejich zajištění rovněž porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Podmínky jejich zajištění v přijímacím středisku na ostrově Lampedusa a na lodích v Palermu byly podle stěžovatelů v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Způsob jejich vyhoštění do Tuniska měl dle stěžovatelů kolektivní charakter v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 4. Z důvodu absence prostředku nápravy, kterým by mohli své námitky na poli článku 3 Úmluvy a článku 4 Protokolu č. 4 vznést již na vnitrostátní úrovni, stěžovatelé nakonec namítali rovněž porušení článku 13 Úmluvy.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODST. 1 ÚMLUVY

Soud předně podotknul, že článek 5 Úmluvy zaručuje základní právo spočívající v ochraně jednotlivce před svévolným zásahem státu do jeho svobody. Ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, podle kterého je možné jedince zbavit svobody mj. v případě, kdy proti němu probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání, představuje výjimku z výše uvedeného práva, která státům umožňuje vykonávat kontrolu nad imigrací. Řízení o vyhoštění či vydání však musí probíhat urychleně a – především – zbavení svobody musí být zákonné, tedy v souladu s hmotněprávními i procesními normami vnitrostátního práva a zejména se základním účelem článku 5 Úmluvy, tedy ochranou proti svévoli (*Herczegfalvy proti Rakousku*, č. 10533/83, rozsudek ze dne 24. září 1992, § 63). Co do požadavku na kvalitu zákona, je třeba dbát zejména na zásadu právní jistoty a předvídatelnost zákona (*Baranowski proti Polsku*, č. 28358/95, rozsudek ze dne 28. března 2000, § 50–52). V projednávané věci stěžovatelé vstoupili nelegálně na italské území, v návaznosti na což započaly italské státní orgány s úkony směřující k identifikaci a repa-

triaci stěžovatelů. Podle Soudu nicméně italské právo nepředvíдалo zajištění osob v přijímacím středisku a o zajištění stěžovatelů ani nebylo vydáno žádné formální rozhodnutí. I pokud by Soud připustil, že zajištění stěžovatelů bylo založeno bilaterální dohodou mezi Itálií a Tuniskem, tato nemohla představovat zákonný základ zbavení osoby, protože nebyla nikdy zveřejněna a zpřístupněna osobám, kterých se týkala. Zbavení svobody stěžovatelů tak bylo v rozporu se zásadou právní jistoty a neposkytovalo záruky proti svévoli, proto jej nebylo možné považovat za zákonné ve výše uvedeném smyslu. Došlo tedy k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODST. 2 ÚMLUVY

Soud připomněl, že příslušné ustanovení představuje pro jednotlivce základní záruku, aby se dozvěděl, proč byl zadržen, aby se mohl následně před soudem domáhat přezkumu zákonnosti zbavení svobody ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy, a to v co nejkratším možném čase (*Van der Leer proti Nizozemsku*, č. 11509/85, rozsudek ze dne 21. února 1990, § 28).

Soud připustil, že stěžovatelé nedisponovali žádnými vstupními vízy, přičemž již z povahy jejich cesty do Itálie byl zřejmý jejich záměr obejít imigrační zákony. O svém právním postavení cizince podle vnitrostátního práva byli současně po zadržení informováni v jazyce, kterému rozuměli. Podle Soudu však tato stručná informace nezbavovala stát povinnosti vyplývající z čl. 5 odst. 2 Úmluvy informovat jednotlivce o právních a faktických důvodech jeho zbavení svobody. V projednávané věci nemělo zajištění stěžovatelů zákonný základ a ani dekrety o vyhoštění stěžovatelů, které italská vláda předložila v řízení před Soudem, neobsahovaly o zajištění stěžovatelů jedinou zmínku. Byly navíc vydány po deseti a více dnech po zadržení stěžovatelů, tedy ve zjevném rozporu s požadavkem na urychlenost (*Shamayev a ostatní proti Gruzii a Rusku*, č. 36378/02, rozsudek ze dne 12. dubna 2005, § 416). Došlo proto i k porušení čl. 5 odst. 2 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODST. 4 ÚMLUVY

Článek 5 odst. 4 Úmluvy zaručuje osobám zbaveným svobody možnost domáhat se soudního přezkumu zákonnosti jejich zajištění. Povaha přezkumu musí umožňovat, aby příslušný soud neměl toliko poradní úlohu, ale mohl rozhodnout o nezákonnosti zbavení svobody a případně rovněž nařídit propuštění (*Chahal proti Spojenému království*, č. 22414/93, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 1996, § 130). Musí být schopen takto učinit urychleně (*Moisyjev proti Rusku*, č. 62936/00, rozsudek ze dne 9. října 2008, § 160).

Vzhledem k tomu, že stěžovatelé nebyli informováni o důvodech svého zajištění, Soud konstatoval, že právo zaručené čl. 5 odst. 4 Úmluvy se pro ně stalo zcela bezobsažným a nebylo tedy nutné – jako je tomu běžně v jiných případech – zjišťovat zda, případně jakými prostředky nápravy ve smyslu příslušného ustanovení

Úmluvy stěžovatelé podle italského práva disponovali. Navíc, pokud jde o výše uvedené dekrety o vyhoštění, tyto jednak neobsahovaly důvody zajištění stěžovatelů, jednak byly stěžovatelům předány krátce před jejich faktickou repatriací. I kdyby tedy bylo možné v určitých případech nechat přezkoumat důvody zajištění cizinců alespoň prostřednictvím nepřímé soudní kontroly spočívající v opravném prostředku proti těmto dekretům, stěžovatelé mohli příslušný prostředek nápravy uplatnit až po jejich propuštění a návratu do Tuniska. Došlo tedy k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

D. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Soud nejprve zopakoval základní zásadu vyplývající z jeho ustálené judikatury, podle které musí určité zacházení dosáhnout minimálního stupně závažnosti, má-li být považováno za zakázané ve smyslu článku 3 Úmluvy. Posouzení této intenzity bude vždy záviset na okolnostech konkrétního případu, jakými jsou doba trvání zacházení, jeho fyzické a psychické následky a v některých případech též pohlaví, věk a zdravotní stav oběti. Ačkoli zbavení svobody s sebou nevyhnutelně přináší určitý stupeň utrpení a ponížení, státní orgány musí zajistit, aby podmínky zbavení svobody respektovaly lidskou důstojnost a aby osoby zbavené svobody nebyly vystaveny utrpení, které není nezbytně nutné. V případech, kdy jsou stěžovatelé zbaveni svobody ve velmi přeplněných zařízeních, zejména disponují-li méně než 3 m² osobního prostoru, může Soud bez dalšího dospět k závěru o porušení článku 3 Úmluvy (srov. *Andrey Frolov proti Rusku*, č. 205/02, rozsudek ze dne 29. března 2007, § 47–49). Nicméně i v případech, kdy stěžovatelé disponovali mezi 3 a 4 m² [dle Evropského výboru pro zabránění mučení (CPT) by měl minimální osobní prostor dosahovat 4 m²], Soud konstatoval porušení předmětného ustanovení Úmluvy, a to např. z důvodu nedostatků při zajištění adekvátního odvětrání a osvětlení, přístupu na čerstvý vzduch či naprostého nedostatku soukromí v celách (např. *Torreggiani a ostatní proti Itálii*, č. 43517/09 a další, rozsudek ze dne 8. ledna 2013, § 69; *István Gábor Kovács proti Maďarsku*, č. 15707/10, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, § 26; *Novosselov proti Rusku*, č. 66460/01, rozsudek ze dne 2. června 2005, § 32 a 40–43).

Soud uznal, že v roce 2011 zažíval ostrov Lampedusa výjimečnou situaci. Itálie byla tehdy nucena vyhlásit stav humanitární tísne a žádat o pomoc další státy Evropské unie. Ke dni 21. září 2011, kdy stěžovatelé na ostrově pobývali, zde bylo již více než 55 000 uprchlíků. Organizační a logistické problémy provázející krizi byly v projednávané věci ještě zkomplikovány násilnou vzpourou a požárem v přijímacím středisku a manifestací v ulicích ostrova, kdy došlo ke střetu mezi cizinci a místním obyvatelstvem. Tyto okolnosti přispěly ke zhoršení již tak špatné situace a vyvolaly napjatou atmosféru, kterou se italská vláda rozhodla ře-

šit bezprostřední leteckou a námořní evakuací cizinců z ostrova. Podle Soudu však ani takové okolnosti, kterým státy musí čelit v případech natolik výjimečných imigračních vln, nezbavují státy povinnosti zajistit osobám zbaveným svobody podmínky slučitelné s respektem k lidské důstojnosti. Závazek stanovený článkem 3 Úmluvy je totiž závazkem absolutním, bez možnosti jakýchkoli výjimek (*M. S. proti Belgii*, č. 50012/08, rozsudek ze dne 31. ledna 2012, § 122).

Pokud jde o pobyt stěžovatelů v přijímacím středisku po dobu tří, resp. čtyř dní, tvrzení stěžovatelů o závažné přeplněnosti a špatných podmínkách, zejména hygienických, byla posílena podrobnými zjištěními zvláštní vyšetřovací komise italského Senátu, zprávou Amnesty International z dubna 2011 nebo zprávou *ad hoc* podkomise Parlamentního shromáždění Rady Evropy ze září 2011 – tato se navíc odvolávala na závěry organizace Lékaři bez hranic a Mezinárodního červeného kříže. Z uvedených podkladů bylo možné jednoznačně uzavřít, že podmínky zbavení svobody stěžovatelů v přijímacím středisku byly v rozporu se závazky státu vyplývajících z článku 3 Úmluvy, a to přes poměrně krátkou dobu, kdy zde byli stěžovatelé drzeni; nacházeli se totiž – s ohledem na jejich předchozí nebezpečnou plavbu po moři – v obzvláště zranitelném postavení. K porušení článku 3 Úmluvy zde proto došlo.

Jiná byla ovšem podle Soudu situace na lodích *Vincent* a *Audacia*, kdy z dokumentů předložených v řízení před Soudem nebylo možné tvrzení stěžovatelů potvrdit. Závěry vyšetřujícího soudce z Palerma v jiné věci a zjištění člena italského Parlamentu, který se byl osobně o podmínkách na příslušných lodích přesvědčit, naopak svědčily o tom, že podmínky zajištění stěžovatelů nedosahovaly závažnosti potřebné pro použití článku 3 Úmluvy. Tvrzení stěžovatelů, že byli policisty uráženi a biti a že jim bylo jídlo servírováno hozením na holou zem, nebyla podložena žádným dalším důkazem. K porušení článku 3 proto v daném ohledu nedošlo.

E. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 4

Soud připustil, že stěžovatelé byli vyhoštěni na základě dekretů o *individuálním* vyhoštění. Jejich znění však byla naprosto identická s jedinými rozdíly v osobních údajích osob, kterých se týkaly. Tato skutečnost sama o sobě sice nemůže vést k závěru o porušení zákazu hromadného vyhoštění, pokud mají dotyčné osoby možnost před příslušnými orgány přednést argumenty proti vyhoštění (*Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*, č. 27765/09, rozsudek ze dne 23. února 2012, § 184). Dekrety nicméně neobsahovaly jakékoli údaje o osobní situaci stěžovatelů, se stěžovateli nebyly vedeny žádné pohovory a stejný procesní postup byl v daném období přijat vůči velkému množství dalších cizinců tuniského původu. Dohoda mezi Itálií a Tuniskem, která nebyla nikdy zveřejněna, navíc repatriaci osob

tuniského původu na základě pouhé identifikace jednotlivce sama předvídala. Nebyly tedy přijaty záruky pro skutečné a diferencované posouzení každého individuálního případu (*Čonka proti Belgii*, č. 51564/99, rozsudek ze dne 5. února 2002, § 61–63). Došlo proto k porušení článku 4 Protokolu č. 4.

F. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 VE SPOJENÍ

S ČLÁNEM 3 ÚMLUVY A ČLÁNEM 4 PROTOKOLU Č. 4

Soud připomněl, že podle článku 13 Úmluvy musí státy zaručit existenci vnitrostátního prostředku nápravy, prostřednictvím kterého se mohou jednotlivci domáhat nápravy porušení ustanovení Úmluvy, pakliže o takovém porušení předloží státním orgánům hájitelné tvrzení. V případech námitek týkajících se jednak rizika špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy nebo práva na život podle článku 2 Úmluvy, jednak hromadného vyhoštění ve výše uvedeném smyslu je potom účinnost takového prostředku nápravy třeba hodnotit zejména ve světle požadavku na nezávislý a důkladný přezkum a odkladný účinek prostředku nápravy (*De Souza Ribeiro proti Francii*, č. 22689/07, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 82; *Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*, cit., výše, § 197 a 206).

Soud předně s ohledem na své závěry na poli článku 3 Úmluvy a článku 4 Protokolu č. 4 konstatoval, že tvrzení stěžovatelů byla hájitelná ve smyslu článku 13 Úmluvy. Zatímco italská vláda ani neuvedla, jakým způsobem mohli stěžovatelé namítat špatné podmínky v přijímacím středisku či na lodích Vincent a Audacia, Soud konstatoval, že opravným prostředkem proti dekretům o vyhoštění mohli stěžovatelé napadnout toliko důvody jejich zajištění, a to navíc až po svém propuštění. V daném ohledu proto účinným prostředkem nápravy nedisponovali. Pokud jde o námitku kolektivního vyhoštění, i kdyby stěžovatelé mohli tuto námitku uplatnit prostřednictvím opravného prostředku proti dekretům o vyhoštění, tento prostředek nápravy při absenci odkladného účinku nesplňoval záruky vyžadované článkem 13 Úmluvy. Došlo proto k porušení uvedeného ustanovení ve spojení s článkem 3 Úmluvy i s článkem 4 Protokolu č. 4.

III. Oddělená stanoviska

K rozsudku připojila souhlasné stanovisko soudkyně Keller, která vznesla toliko výhrady k argumentaci Soudu ohledně výkladu „stavu tísně“ podle mezinárodního práva. Zdůraznila, že podle Úmluvy se nelze dovolávat stavu nouze či jiných důvodů pro odstoupení od závazků států vyplývajících z Úmluvy jinak než ve smyslu článku 15 Úmluvy. U závazků vyplývajících z článku 3 Úmluvy taková derogace není možná vůbec.

Podle soudců Sajó a Vučiniće, kteří připojili částečně nesouhlasné stanovisko, nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k podmínkám v přijímacím středisku, a to zejména s ohledem na velmi krátkou dobu,

kdy zde stěžovatelé museli pobývat. Nesouhlasili rovněž se závěrem většiny Soudu o porušení článku 4 Protokolu č. 4. Pojem kolektivního vyhoštění má podle nich v mezinárodním právu velmi omezený význam, přičemž je třeba činit rozdíl mezi simultánním vyhoštěním určitého počtu jednotlivců v podobném postavení a vyhoštěním skupiny jednotlivců jako takové. Pouze druhé uvedené jednání je totiž podle mezinárodního práva zakázané. V minulosti dospěl Soud k závěru o porušení daného ustanovení Protokolu č. 4 pouze ve dvou skutkově srovnatelných případech (*Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*, cit. výše; *Sharifi a ostatní proti Itálii a Řecku*, č. 16643/09, rozsudek ze dne 21. října 2014), v obou případech tak nicméně učinil s ohledem na skutečnost, že došlo ke skupinovému vyhoštění osob v tom smyslu, že určitá skupina jednotlivců (nacházející se např. na palubě lodi) byla vyhoštěna, aniž jednotlivé osoby byly jakkoli identifikovány, přičemž přinejmenším některé z těchto osob byly žadateli o azyl. Projednávaná stížnost se však od zmíněných případů v podstatných rysech odlišovala, a většina Soudu proto ustanovení článku 4 Protokolu č. 4, které míří pouze na ty nejextrémnější případy, vyložila a použila nesprávným způsobem.

Částečně nesouhlasné stanovisko nakonec připojil soudce Lemmens, podle něhož byla výše spravedlivého zadostiučinění (10 000 eur) příliš vysoká a neodrážela individuální situaci jednotlivých stěžovatelů.

Rozsudek ze dne 10. září 2015 ve věci č. 4601/14 – R. H. proti Švédsku

Senát páté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že vyhoštěním stěžovatelky do somálského Mogadiša by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy. Stěžovatelka by sice byla jakožto mladá žena v Somálsku zvláště zranitelná, měla by však přístup k ochraně ze strany rodiny i „mužské sítě“.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka, mladá somálská žena, požádala v roce 2011 o udělení azylu ve Švédsku. V azylovém řízení uvedla, že Somálsko opustila se svým přítelem po nuceném sňatku se starším mužem. Její strýcové se totiž o utajeném vztahu s jejím přítelem dozvěděli a stěžovatelku opakovaně zbili. Dále uvedla, že pokud by byla vyhoštěna, musela by se vrátit ke svému manželovi a riskovala by opětovné výhrůžky a násilí ze strany strýců. Její rodiče i přítel totiž v mezidobí zemřeli a nemohli by ji ochránit. Dodala, že neměla v Somálsku „podpůrnou mužskou síť“ a byla by vystavena nebezpečí sexuálních útoků a společenskému vyloučení. Švédské azylové orgány její azylovou žádost zamítly a označily její tvrzení za nevěrohodná. Daly sice stěžovatelce zapravdu, že pochází z Mogadiša, vytkly jí nicméně, že azylovou žádost podala až po čtyřech letech nelegálního pobytu ve Švédsku, nepředložila

žádné doklady totožnosti a již dříve podala azylové žádosti v Itálii a Nizozemsku pod jinou identitou. Navíc měnila své azylové důvody, když zprvu tvrdila, že vůbec vdaná nebyla a že Somálsko opustila z důvodu tamního ozbrojeného konfliktu, a nikoliv kvůli nucenému sňatku.

V lednu 2014 vydal Soud předběžné opatření, aby zabránil vyhoštění stěžovatelky, dokud věc nebude před Soudem projednána.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že její návrat do Somálska by byl v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Soud zprvu zopakoval relevantní obecné zásady vyplývající z jeho judikatury. Zdůraznil mimo jiné, že k porušení článku 3 vyhošťujícím státem dochází tam, kde existují závažné důvody domnívat se, že dotyčné osobě, bude-li vyhoštěna, hrozí skutečné nebezpečí špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy (např. *Tarakhel proti Švýcarsku*, č. 29217/12, rozsudek velkému senátu ze dne 4. listopadu 2014, § 93). Soud v takových případech zkoumá předvídatelné důsledky vrácení stěžovatele do cílové země s ohledem na tamní celkovou situaci a jeho osobní situaci (*Sufi a Elmi proti Spojenému království*, č. 8319/07 a 11449/07, rozsudek ze dne 28. června 2011, § 216 a 218). Článek 3 je přitom použitelný i tehdy, když původcem nebezpečí jsou osoby, které nejsou nositeli veřejné moci. Musí být nicméně prokázáno, že orgány státu původu nejsou schopny poskytnout odpovídající ochranu (*K. A. B. proti Švédsku*, č. 886/11, rozsudek ze dne 5. září 2013, § 86).

Soud potvrdil, že by stěžovatelka byla vyhoštěna do Mogadiša, a nikoliv do jiných částí Somálska. Připomněl svůj závěr ve věci *K. A. B. proti Švédsku* (cit. výše), že obecná situace v Mogadišu již v září 2013 nedosahovala takové intenzity, aby každé osobě, která by byla do Mogadiša navracena, hrozilo skutečné nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy (srov. opačný závěr Soudu ve věci *Sufi a Elmi proti Spojenému království*, cit. výše, § 250). Tamní bezpečnostní situace sice zůstala vážná a nestabilní, z dostupných zdrojů však nebylo patrné její zhoršení od září 2013.

Soud nicméně spatřoval rozdíl oproti věci *K. A. B.*, ve které porušení článku 3 Úmluvy neshledal, v tom, že stěžovatelka je mladou ženou. Relevantní zprávy totiž poukazují na složitou situaci žen v Somálsku, včetně široce rozšířeného sexuálního a genderového násilí, a označují ženy za zvláště zranitelnou skupinu. Orgány státu původu jim navíc nejsou schopny poskytnout potřebnou ochranu. Na základě těchto informací Soud shledal, že navrácení svobodné ženy do Mogadiša bez přístupu k ochraně „mužské sítě“ by bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Tento závěr však ve světle konkrétních okolností případu Soud nemohl použít na případ stěžovatelky. Její podání se totiž vyznačovala zjevnými nesrovnalostmi a nedostatky věrohodnosti. Soud se pozastavil nad tím, že stěžovatelka po dobu čtyř let zůstala ve Švédsku nečinná a nepožádala o azyl a že zprvu švédským azylovým orgánům vůbec nezmínila svůj údajný nucený sňatek s postarším mužem a následky z toho plynoucí. Dle Soudu neexistoval ani žádný základ pro závěr, že by v případě návratu do Mogadiša byla stěžovatelka osamocenou ženou. Skutečnost, že se dozvěděla o smrti svých rodičů, naznačuje, že udržovala kontakty v Mogadišu, kde navíc žili další členové její rodiny, včetně strýců a bratra. Měla tak přístup k ochraně ze strany rodiny i „mužské sítě“. Nadto se nezdá, že by musela přebývat v táborech pro uprchlíky a vnitřně přesídlené osoby.

Z těchto důvodů proto Soud rozhodl, že navrácením stěžovatelky do Mogadiša by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Zupančič a De Gaetano ve společném nesouhlasném stanovisku vyjádřili názor, že na základě všech předložených důkazů by stěžovatelka v případě navrácení čelila skutečnému nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Dle nich se většina bohužel opět zaměřila na drobné nesrovnalosti v informacích podaných stěžovatelkou a bagatelizovala zprávy o situaci v Somálsku (viz též oddělená stanoviska ve věcech *K. A. B. proti Švédsku*, cit. výše, a *J. K. a ostatní proti Švédsku*, č. 59166/12, rozsudek ze dne 4. června 2015). Stěžovatelka, mladá žena, by se po necelých 8 letech vrátila do Somálska do nepřátelského prostředí.

ČINNOST POLICIE A VYŠETŘOVÁNÍ POLICEJNÍHO NÁSILÍ

Rozsudek ze dne 23. července 2015 ve věci č. 42164/09 – Serikov proti Ukrajině

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru o porušení článku 3 Úmluvy v hmotněprávní i procesní složce s tím, že stěžovatel byl při zatýkání a následném výslechu podroben nelidskému a ponižujícímu zacházení, když po propuštění na svobodu byla na jeho těle patrná zranění, u nichž nebylo prokázáno, že vznikla předtím nebo v důsledku legitimního a přiměřeného použití síly ze strany policistů, a že vyšetřovací okolností vzniku zranění nebylo účinné.

I. Skutkové okolnosti

Po ohledání stěžovatele na základě podezření z páchaní drogové trestné činnosti bylo zjištěno, že má u sebe balíček marihuany ve větším než povoleném množ-

ství. Při sepisování protokolu se stěžovatel pokusil utéci, a proto mu byla nasazena pouta, načež byl převezen na místní oddělení policie k výslechu. Dle jeho tvrzení zde měl být podroben nelidskému zacházení s cílem vynutit jeho doznání. Údajně mu bylo vyhrožováno znásilněním, byl bit do hlavy a trupu a ohrožován zbraněmi a měl být také vystaven tzv. palestinskému věšení, tj. mučící metodě, kdy má oběť svázané ruce za zády, za které je zvednuta do výšky (hrozí dislokace ramenního kloubu), v případě stěžovatele spojené s následným prudkým puštěním čelem k zemi. Během pobytu na policejní stanici sepsal stěžovatel dvě prohlášení. V prvním se doznal k držení marihuany a stvrdil, že na něho nebyl po dobu výslechu vyvíjen žádný psychický ani fyzický nátlak. Ve druhém uvedl, že vůči postupu policie nemá námitek.

Když přijela na policejní stanici matka stěžovatele, našla zde svého syna s modřinami na obličeji, oteklou bradou a otlaky na zápěstích od pout. Na policejní služebnu byla následně přivolána zdravotnická záchranná služba, jejíž pracovníce po prohlédnutí stěžovatele sepsala zprávu, v níž stálo, že nebylo zjištěno nic neobvyklého a že si stěžovatel na nic nestěžoval. Stěžovatel později uvedl, že vyšetření byl po celou dobu přítomen jeden z policistů. Poté se stěžovatel společně s matkou vydali vozem na krajské ředitelství ministerstva vnitra, kde podali stížnost proti postupu policie a na špatné zacházení. Zde byl stěžovatel vyšetřen lékařem, kterému vylíčil, že jej policisté v době zadržení popadli násilně za krk a paže. Dle lékařské zprávy zjištěná zranění, konkrétně hematomy na krku a na rameni a otlaky na zápěstích, odpovídala době a popisu událostí, jak vylíčil stěžovatel. Ještě téže noci byl stěžovatel vyšetřen v nemocnici, v níž bylo zjištěno, že utrpěl otřes mozku a četné zhmožděny tkání v oblasti hlavy a hrudního koše.

Druhého dne po předmětných událostech podala matka stěžovatele na zasahující policisty trestní oznámení. Krajské státní zastupitelství („KSZ“) nařídilo lékařské vyšetření stěžovatele a zároveň si vyžádalo písemná vyjádření od zasahujících policistů, svědků a stěžovatele. Po vyhodnocení těchto důkazů odmítlo trestní stíhání proti policistům zahájit, neboť nemělo za prokázané, že došlo ke skutku, který jim byl kladen za vinu, přičemž zranění stěžovatele odpovídají popisu průběhu zadržení, jak jej vylíčili zasahující policisté, zatímco tvrzení stěžovatele a jeho matky nemají podklad v provedeném dokazování. Okresní soud, u něhož bylo mezitím vedeno trestní řízení proti stěžovateli kvůli držení drog, rozhodl o zrušení rozhodnutí KSZ a navrácení věci zpět k dalšímu šetření, neboť z doposud provedených šetření nebyl objasněn původ stěžovatelových zranění. Stěžovatel se dále obrátil se stížností na okresní státní zastupitelství („OSZ“). OSZ z obdobných důvodů jako KSZ odmítlo trestní řízení proti policistům zahájit, proti čemuž podala matka stěžovatele odvolání. Okresní soud toto rozhodnutí

rovněž zrušil a nařídil OSZ provedení dalších šetření, která by objasnila původ zranění stěžovatele. OSZ však setrvalo na svých závěrech a znovu odmítlo trestní řízení zahájit. Soud následně předmětné rozhodnutí opět zrušil s tím, že z dosavadních šetření lze usuzovat, že mohlo dojít ke spáchání trestního činu, a proto je namístě provést další šetření k objasnění původu stěžovatelových zranění, jmenovitě konfrontaci stěžovatele se zasahujícími policisty a rekonstrukci sporných událostí. Jelikož tyto důkazní prostředky bylo dle platné právní úpravy možné využít až po zahájení trestního stíhání, vyzval soud OSZ, aby tak učinilo. OSZ si opětovně vyžádalo písemná vyjádření zainteresovaných osob a na jejich podkladě znovu odmítlo trestní stíhání zahájit. Soud toto rozhodnutí opět zrušil s tím, že OSZ nerespektovalo jeho pokyny. OSZ přesto odmítlo trestní stíhání policistů zahájit, a proto následovalo další zrušující rozhodnutí soudu. Tato situace se opakovala ještě jednou, načež do střetu mezi těmito orgány vstoupilo KSZ, které OSZ nařídilo pokynům soudu vyhovět. Po dobu probíhajícího řízení před Soudem nebylo řízení před trestními soudy skončeno.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel tvrdil, že byl vystaven zacházení zakázanému článkem 3 Úmluvy a že příslušné vnitrostátní orgány neprovedly účinné vyšetřování předmětných událostí.

a) K hmotněprávní složce článku 3 Úmluvy

Soud úvodem připomněl, že článek 3 Úmluvy má absolutní povahu, a že tedy bezvýjimečně zakazuje mučení, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání, a to bez ohledu na předchozí chování oběti. I když toto ustanovení nezapovídá použití síly za účelem zadržení osoby, je její použití možné, pouze pokud je vzhledem k okolnostem nezbytné a zůstává přiměřené. Stran důkazního standardu Soud vyžaduje prokázání špatného zacházení nade vší rozumnou pochybnost. To však neznamená, že Soud za všech okolností postupuje dle zásady *affirmanti incumbit probatio*. Pokud se totiž oběť před omezením osobní svobody těšila dobrému zdraví a po propuštění na svobodu trpí zraněními, vyvstává silná domněnka, že ke zraněním došlo v době, kdy byla pod dohledem státních orgánů. Důkazní břemeno k rozptýlení této domněnky pak spočívá na žalované vládě, která musí předložit dostatečné a přesvědčivé vysvětlení vzniku zranění, případně prokázat, že síla použitá při zadržení osoby byla přiměřená.

V projednávané věci Soud předně konstatoval, že nejsou dostupné důkazy o zdravotním stavu stěžovatele před jeho zadržením. Neexistují však žádné indicie o tom, že by stěžovatel byl před okamžikem zadržení zraněn. Jeho zdravotní stav navíc nebyl zjištěn ani bezprostředně po převozu na policejní služebnu. Oh-

ledně zdravotního stavu stěžovatele v okamžiku propuštění Soud nepovažoval za průkaznou zprávu zdravotnice záchranné služby, neboť z ní vyplývalo, že její vyšetření bylo omezeno na potřebu poskytnutí neodkladné lékařské péče, a nikoliv na zdokumentování všech zranění. Naopak dle lékařské zprávy porízené přibližně hodinu po propuštění stěžovatele na svobodu byly na jeho těle patrné stopy násilí, které dle mínění lékaře odpovídaly špatnému zacházení popisovanému stěžovatelem. Soud dále nepovažoval za přesvědčivou argumentaci vlády, že ke zraněním stěžovatele mohlo dojít v mezidobí od jeho propuštění do příjezdu na krajské ředitelství ministerstva vnitra. Během převozu byl totiž stěžovatel následován policejním příslušníkem ve služebním voze, který se nikdy nezmínil o tom, že by jeho stav při příjezdu na krajské ředitelství neodpovídal tomu, v němž policejní služebnu upustil. Dle Soudu tak bylo nepochybné, že stěžovatel musel svá zranění utrpět buď nepřiměřeným užitím síly při svém zadržení, nebo během svého pobytu na policejní služebně. Za této situace spočívalo důkazní břemeno na vládě. Soud sice souhlasil, že otlaky na zápěstích mohly být způsobeny užitím pout, nicméně dodal, že vláda nebyla schopna objasnit původ ostatních zranění. Soud proto rozhodl, že odpovědnost za zranění stěžovatele spočívá na zasahujících policistech, a tedy na státu. K porušení zákazu nelidského a ponižujícího zacházení dle článku 3 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce tudíž došlo.

b) K procesní složce článku 3 Úmluvy

Ve vztahu k druhé námitce stěžovatele Soud připomněl, že předložil-li osoba hájitelné tvrzení, že byla podrobena zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, toto ustanovení rovněž vyžaduje, aby bylo zahájeno tzv. účinné vyšetřování způsobilé odhalit a potrestat odpovědné osoby. Má-li být vyšetřování účinné, musí být provedeno urychleně a důkladně. Druhý z těchto požadavků znamená, že vyšetřující orgány musejí učinit veškeré dostupné kroky k zajištění důkazů o incidentu. Jakákoliv pochybení při vyšetřování, jimiž může být ohroženo objasnění původu zranění a identity odpovědných osob, vyústí zpravidla v nesplnění požadavku účinného vyšetřování (např. *El-Masri proti bývalé jugoslávské republice Makedonii*, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012).

V projednávané věci dle Soudu stěžovatel předložil hájitelné tvrzení o špatném zacházení – na příslušné orgány se obrátil několik hodin po propuštění a čerstvou lékařskou zprávo doložil, že byl zraněn. Bylo proto povinností příslušných orgánů zahájit účinné vyšetřování. Soud se pozastavil nad skutečností, že státní zastupitelství celkem šestkrát odmítlo zahájit trestní stíhání zasahujících policistů, navzdory tomu, že jeho rozhodnutí v tomto směru příslušný soud pětkrát zvrátil, protože nepovažoval původ zranění stěžovatele za objasněný.

Věc tak zůstala jen ve fázi prověřování. V této souvislosti Soud připomněl, že v minulosti mnohokrát konstatoval, že prověřování, v němž orgány činné v trestním řízení mohou provést jen omezený okruh vyšetřovacích úkonů, nevyhovuje požadavkům, které článek 3 Úmluvy klade na účinné vyšetřování (např. *Davydov a ostatní proti Ukrajině*, č. 17674/02 a 39081/02, rozsudek ze dne 1. července 2010, § 310–312). Vnitrostátní soud ve věci stěžovatele opakovaně vyzval státní zastupitelství k odstranění rozporů ve shromážděných důkazech a k doplnění dokazování o konfrontaci stěžovatele s podezřelými policisty a o rekonstrukci předmětných událostí, tj. důkazní prostředky, jejichž provedení právní úprava podmiňovala zahájením trestního stíhání. Státní zastupitelství přesto odmítlo trestní stíhání zahájit a potřebné důkazy neprovedlo. Rozpory v tvrzení stran tak nebyly odstraněny, ačkoli byly dostupné prostředky, jimiž mohly být pochybnosti v tomto směru rozptýleny. Soud nadto vyjádřil údiv nad postupem státního zastupitelství, které si vyžádalo vyhotovení znaleckého posudku ohledně zdravotního stavu stěžovatele a následně odmítlo zahájit trestní řízení proti policistům, aniž vyčkalo vyhotovení posudku. Věc tak byla zjevně odložena na základě ukvapených závěrů.

Soud proto rozhodl, že vyšetřování předmětných událostí nelze označit za účinné a že k porušení článku 3 Úmluvy došlo i v jeho procesní složce.

Rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015 ve věci č. 23380/09 – Bouyid proti Belgii

Velký senát Soudu rozhodl čtrnácti hlasy proti třem, že uštědřením facky stěžovatelům policisty na policejní stanici došlo k porušení hmotněprávní části článku 3 Úmluvy zakazujícího mj. ponižující zacházení. Jednomyslně potom rozhodl o porušení uvedeného ustanovení v jeho procesní části, když dospěl k závěru, že vyšetřování příslušného incidentu bylo neúčinné.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé jsou bratři žijící společně v jedné z bruselských čtvrtí. Oba se v různých okamžicích octli na místní policejní stanici, přičemž první stěžovatel sem byl v prosinci 2003 předveden za účelem identifikace a druhý stěžovatel zde v únoru 2004 podával vysvětlení v jiné věci. Podle stěžovatelů mělo dojít v obou případech k tomu, že policisté (v prvním případě policista A. Z., ve druhém případě policista P. P.) dali stěžovatelům facku. Oba stěžovatelé předmětné incidenty bezodkladně oznámili příslušnému inspekčnímu orgánu policie a svá tvrzení doložili lékařskými zprávami vypracovanými bezprostředně po incidentu, podle kterých měli v obou případech na levé tváři zarudnutí či odřeninou; podle jedné ze zpráv byl navíc první stěžovatel v šoku. Při oznámení incidentu byly se stěžovatelem vždy vedeny pohovory a stěžovatelé se

následně k vyšetřování připojili jako účastníci s občanskoprávními nároky.

Oba policisté byli obviněni z použití síly, způsobení zranění a svévole vůči stěžovatelům. Vyšetřující soudce příslušného soudu první instance vydal v červnu 2004 pokyn inspekčnímu orgánu policie k provedení výslechu stěžovatelů a vypracování zprávy o řízeních vedených proti rodině stěžovatelů. Protože stěžovatelé ohledně okolností incidentu již vypovídali, inspekční orgán od stěžovatelů další svědectví nepožadoval. Výslechl toliko matku stěžovatelů a policistu P. P. a v červenci 2004 předložil vyšetřujícímu soudci zprávu, jejíž součástí byl popis vypjatého vztahu mezi rodinou stěžovatelů a policisty místní policejní stanice včetně výčtu řízení vedených v minulosti proti rodině Bouyidových; zpráva obsahovala rovněž pasáže obecně kritizující chování rodiny. V srpnu 2004 vyšetřující soudce uzavřel vyšetřování a věc předal státnímu zastupitelství. V listopadu téhož roku byl dodatečně vyslechnut policista A. Z. V listopadu 2005 státní zástupce navrhl zastavit řízení. V březnu 2006 stěžovatelé požádali o provedení několika dalších vyšetřovacích kroků, vyšetřující soudce nicméně žádosti vyhověl pouze částečně. V listopadu 2007 soud prvního stupně řízení zastavil, proti čemuž se stěžovatelé odvolali. Odvolací soud prvostupňové rozhodnutí v dubnu 2008 potvrdil mj. s odkazem na zprávu týkající se chování rodiny stěžovatelů a s odůvodněním, že neexistovaly důkazy, které by příslušné policisty – kteří tvrzené zacházení se stěžovateli výslovně a konzistentně popírali – usvědčovaly. Kasační soud v říjnu téhož roku odmítl dovolání stěžovatelů.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Podle stěžovatelů představovalo jednání policistů ponižující zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy, přičemž následně vyšetřování bylo neúčinné, neúplné, příliš dlouhé a nebylo nezávislé.

Dne 21. listopadu 2013 senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru o neporušení článku 3 Úmluvy s tím, že předmětné zacházení nedosáhlo intenzity špatného zacházení ve smyslu uvedeného ustanovení. Věc byla následně k žádosti stěžovatelů postoupena velkému senátu Soudu.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY V JEHO HMOTNĚPRÁVNÍ ČÁSTI

Soud předně připomněl, že článek 3 Úmluvy v sobě uchovává jednu z nejzákladnějších hodnot demokratických společností, která je těsně spojena s úctou k lidské důstojnosti. Zákaz mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení je absolutní a nelze jej omezit ani za tak závažných okolností, jako jsou boj proti terorismu či organizovanému zločinu. Tvrzení o špatném zacházení musí být vždy podepřeno dostatečnými důkazy, přičemž při posuzování těchto důkazů na poli článku 3 Úmluvy Soud uplatňuje obecně zásadu

důkazu „nade vši rozumnou pochybnost“. V situaci, kdy státní orgány disponují výlučně nebo z velké části relevantními informacemi, nastává nicméně silná skutková domněnka o tom, že původci případných zranění jsou státní orgány. Je proto na vládě, aby v takových případech přesvědčivým způsobem vyvrátila tvrzení o špatném zacházení (např. *Salman proti Turecku*, č. 21986/93, rozsudek velkého senátu ze dne 27. června 2000, § 100). Má-li být určité zacházení považováno za zakázané ve smyslu článku 3 Úmluvy, musí dosáhnout minimálního stupně závažnosti. Posouzení závažnosti bude vždy záviset na okolnostech konkrétního případu, jakými jsou doba trvání zacházení, jeho fyzické a psychické následky a v některých případech též pohlaví, věk a zdravotní stav oběti. K závěru o špatném zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy může Soud dospět i v případě absence úmyslu obětí ponižít (např. *Svinarenko a Slyadnev proti Rusku*, č. 32541/08 a 43441/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. července 2014, § 114). Je-li ze strany státních orgánů užitá fyzická síla vůči osobám omezeným na svobodě či nacházejícím se v moci bezpečnostních složek, pak takové použití síly, které nebylo s ohledem na chování zadržené osoby nezbytně nutné, zasahuje do lidské důstojnosti a představuje porušení článku 3 Úmluvy (např. *El-Masri proti bývalé jugoslávské republice Makedonii*, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012). Soud konečně připomněl množství univerzálních a regionálních právních norem, které pracují s pojmem „důstojnost“, a podotknul, že tato je základním stavebním kamenem Úmluvy. S odkazem na svou rozsáhlou judikaturu zdůraznil silnou vazbu mezi instituty ponižujícího zacházení nebo trestání a respektu k lidské důstojnosti.

Ve vztahu k projednávané věci Soud podotknul, že lékařské zprávy konstatovaly zranění přičitatelná tvrzenému jednání policistů, tedy *facce*. Důkazní síla těchto zpráv byla navíc posílena skutečností, že byly vypracovány bezprostředně po incidentu. Skutečnost, že při vstupu na policejní služebnu stěžovatelé nevykazovali znaky popsané v lékařských zprávách, zpochybněna nebyla a nebylo možné se spokojit s tvrzením, že policisté předmětné jednání konzistentně popírali, neboť tvrzení stěžovatelů nebyla o nic méně konzistentní. Podle Soudu navíc vyšetřování trpělo vážnými nedostatky (viz níže) a vláda nepředložila dostatečné důkazy, ze kterých by bylo možné vyvodit hypotézu o jiném původu zdravotních následků. Soud měl tedy za prokázané, že zranění vznikla v době pobytu stěžovatelů na policejní služebně, stejně jako skutečnost, že jejich původem byla *facka*.

Zbývalo posoudit, zda předmětné zacházení naplňovalo podstatu špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Soud připomněl předešlá slova o důležitosti ochrany lidské důstojnosti a konstatoval, že jakékoliv jednání policejních složek vůči jednotlivci, které snižuje jeho lidskou důstojnost, představuje porušení dané-

ho ustanovení. Ze spisu vyplynulo, že jednání policistů bylo vyvoláno chováním stěžovatelů, které bylo policisty vnímáno jako provokativní, arogantní a pohrdavé. Takové vysvětlení Soud nicméně označil za zjevně nedostatečné k tomu, aby použití síly ze strany policistů mohlo být považováno za absolutně nezbytné. Došlo tedy ke snížení důstojnosti stěžovatelů a tím k porušení článku 3 Úmluvy.

Príslušný závěr ještě velký senát Soudu doplnil o důvody, které jej vedly k odchylce od závěrů rozsudku senátu Soudu. Zdůraznil povahu facky a jejího dopadu na vnímání jednotlivce a připomněl důležitost lidské tváře při společenské interakci (*S. A. S. proti Francii*, č. 43835/11, rozsudek velkého senátu ze dne 1. července 2014, § 122 a 141) a závažnost útoku na lidskou hlavu ve světle článku 3 Úmluvy (*Samüt Karabulut proti Turecku*, č. 16999/04, rozsudek ze dne 27. ledna 2009, § 41 a 58). Pro posouzení, zda je jednotlivec udělením facky v jeho vlastních očích ponížen, je přitom nerozhodné, nese-li s sebou facka jakékoli dlouhotrvající následky, či nikoli. V kontextu jednání policistů vůči osobám, které se nachází v jejich moci, je navíc takové jednání jasným vyjádřením nadřazenosti policisty. Skutečnost, že policista se navíc dopouští nezákonného jednání, může v oběti vyvolávat pocity podrobení svévolnému jednání, nespravedlnosti a bezmoci. Osoby, které se nacházejí v moci bezpečnostních složek, jsou vždy zranitelné a policisté mají povinnost je chránit. Ponížení určité osoby prostřednictvím facky je přitom přímým popřením této povinnosti. V demokratické společnosti nemůže být špatné zacházení ve smyslu daného ustanovení nikdy adekvátní odpovědí na problémy, kterým bezpečnostní složky čelí, přičemž z článku 3 Úmluvy vyplývá pro stát v tomto ohledu povinnost podrobit příslušníky bezpečnostních složek výcviku, který zajistí jejich odbornou způsobilost na takové úrovni, že k jednání v rozporu s příslušným ustanovením nebude docházet (*Davydov a ostatní proti Ukrajině*, č. 17674/02 a 39081/02, rozsudek ze dne 1. července 2010, § 268). Závěrem Soud zdůraznil, že první stěžovatel byl nezletilý; v této souvislosti připomněl, že policisté mají povinnost brát v potaz větší zranitelnost takových osob co do dopadu špatného zacházení na psychiku oběti a s tím související povinnost větší obezřetnosti a sebeovládání.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY V JEHO PROCESNÍ ČÁSTI

Soud předně odkázal na zásady vyplývající z jeho ustálené judikatury (např. *El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie*, cit. výše, § 182–185) a připomněl pozitivní závazek státu podniknout účinné vyšetřování vždy, předloží-li určitá osoba hájitelné tvrzení o tom, že byla ze strany bezpečnostních složek podrobena zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Základním účelem této povinnosti je zajistit jednak účinnou implementaci vnitrostátních zákonných usta-

novení postihujících zacházení zakázané článkem 3 Úmluvy v případech, kdy se takového jednání dopustí státní orgány, jednak odpovědnost těchto orgánů za dané jednání. Vyšetřovací orgány musí jednat i z vlastní iniciativy a vyšetřování musí být nezávislé a způsobilé identifikovat a potrestat osoby odpovědné za takové zacházení. Oběť špatného zacházení musí mít nakonec možnost účastnit se účinným způsobem vyšetřování.

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že stěžovatelé státním orgánům předložili hájitelné tvrzení ve výše uvedeném smyslu. Vyšetřování bylo následně zahájeno, přičemž stěžovatelé v jeho rámci uplatnili své občanskoprávní nároky a nelze říci, že by neměli možnost účastnit se vyšetřování; to bylo navíc vedeno v mezích zákona vyšetřujícím soudcem, tedy nezávislým orgánem. Vyšetřující soudce nicméně zcela pomínil naříditi osobní konfrontaci mezi stěžovateli a policisty podezřelými z předmětných jednání a opomenul vyslechnout lékaře, kteří vypracovali příslušné zprávy, a další osoby zapojené do incidentu. Vyšetřování se tak prakticky omezilo na výsledky policistů P. P. a A. Z. a vypracování předmětné zprávy popisující zejména chování rodiny Bouyidových. Ani státní zástupce, ani soud prvního stupně navíc své závěry o odložení věci neodůvodnili. Odvolací soud své rozhodnutí podepřel téměř výlučně výše uvedenou zprávou o chování rodiny stěžovatelů, přičemž o lékařské zprávě prvního stěžovatele se nezmínil vůbec a v případě druhého stěžovatele zprávu zmínil jen okrajově. Vyšetřovací orgány tedy nevěnovaly tvrzení stěžovatelů patřičnou pozornost v situaci, kdy disponovaly jasnými informacemi o povaze jednání policistů i lékařskými zprávami potvrzujícími dané jednání. Vyšetřování, které trvalo téměř pět let, bylo nakonec nepřiměřeně dlouhé, přičemž vláda průtahy nijak nevysvětli. K porušení článku 3 Úmluvy tak došlo i v jeho procesní části.

III. Oddělené stanovisko

K rozsudku připojili částečně nesouhlasné stanovisko soudci De Gaetano, Lemmens a Mahoney, kteří nesouhlasili s názorem většiny ohledně kvalifikace namítaného zacházení a se způsobem, jakým většina své závěry odůvodnila.

LUSTRACE

Rozsudek ze dne 3. září 2015 ve věci č. 22588/08 – *Söro proti Estonsku*

Senát první sekce Soudu rozhodl čtyřmi hlasy proti třem, že zveřejněním informace o tom, že stěžovatel v průběhu sovětské okupace pracoval jako řidič pro estonskou pobočku KGB, 13 let poté, co Estonsko znovu nabylo nezávislost, došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V období, kdy bylo Estonsko okupováno sovětskými vojsky (konkrétně v rozmezí let 1980–1991) stěžovatel pracoval jako řidič pro estonskou pobočku sovětské KGB. V roce 1995 nabyl účinnosti zákon o zveřejňování seznamů příslušníků a spolupracovníků bezpečnostních složek, rozvědky a kontrarozvědky okupačních armád (dále jen „předmětný zákon“), podle něhož měly být registrovány všechny osoby, které sloužily u bezpečnostních složek nebo ve zpravodajských službách okupačních vojsk nebo s nimi spolupracovaly. Údaje o této spolupráci měly být následně zveřejněny, ledaže se do jednoho roku od účinnosti předmětného zákona dotčené osoby dozvaly k těmto skutečnostem před Úřadem vnitřní bezpečnosti. Dotčené osoby měly následně právo na přístup k dokumentům prokazujícím jejich spojení s bezpečnostními složkami nebo zpravodajskými službami a také právo napadnout pravdivost těchto informací opravnými prostředky u Úřadu vnitřní bezpečnosti nebo u soudu. V roce 2004 byl stěžovatel seznámen Úřadem vnitřní bezpečnosti se skutečností, že spadá pod režim předmětného zákona, a informace o tom, že v minulosti pracoval pro KGB jako řidič, bude zveřejněna. Stěžovatel nerozporoval pravdivost těchto informací, a tyto byly tudíž v červnu 2004 zveřejněny v příloze sbírky zákonů, a to jak v její tištěné, tak v elektronické verzi na internetu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že zveřejněním informace o tom, že pracoval jako řidič pro KGB, došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého a rodinného života dle článku 8 Úmluvy.

Soud nejprve konstatoval, že v projednávané věci se skutečně jednalo o zásah do práva stěžovatele na ochranu jeho soukromého života, neboť zveřejněné informace obsahovaly údaje o jeho dřívějším osobním životě a jejich zpřístupněním veřejnosti došlo navíc k zásahu do jeho dobré pověsti (*Sidabras a Džiautas proti Litově*, č. 55480/00 a č. 59330/00, rozsudek ze dne 27. července 2004, § 42–50).

Musel tudíž posoudit, zda byl tento zásah odůvodněný z hlediska druhého odstavce daného ustanovení Úmluvy. Mezi účastníky řízení nebylo sporu o splnění kritéria zákonnosti zásahu. Soud dále konstatoval, že zásah byl součástí opatření směřujících k zajištění transparentnosti, čistoty a smíru ve společnosti, včetně snahy o vyloučení možných bezpečnostních rizik, a sledoval tudíž legitimní cíl, konkrétně ochranu národní a veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a ochranu práv a svobod druhých.

Ohledně kritéria nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud poznamenal, že mezi státy Rady Evropy neexistuje jednotný přístup, pokud jde o opatření

přijímaná s cílem vypořádat se s dědictvím bývalých komunistických totalitních režimů (např. *Matyjek proti Polsku*, č. 38184/03, rozhodnutí ze dne 30. května 2006, § 36). Ohledně přiměřenosti předmětného zásahu Soud především odkázal na svou dřívější judikaturu, v níž opakovaně podrobil obdobná opatření kritice stran jejich nedostatečné individualizace, resp. přílišné paušálnosti (např. *Adamsons proti Lotyšsku*, č. 3669/03, rozsudek ze dne 24. června 2008, § 125; či *Žičkus proti Litově*, č. 26652/02, rozsudek ze dne 7. dubna 2009, § 33). Tyto závěry pak Soud vztáhl také na projednávanou věc. Poukázal na skutečnost, že předmětný zákon vůbec nerozlišoval odlišnou míru účasti bývalých zaměstnanců KGB na její činnosti. Soud sice uznal, že stěžovatel byl na základě zákonem stanoveného postupu předem informován o zveřejnění informací a měl též k dispozici procesní prostředky, jimiž mohl brojit proti jejich nepravdivosti, avšak předmětný zákon zcela postrádal úpravu postupu pro přezkoumání míry zapojení bývalých zaměstnanců KGB do její činnosti, jež by státním orgánům umožnila diferencovat volbu použitých prostředků s ohledem na posouzení nebezpečí, které by mohly dotčené osoby představovat. Soud v tomto směru především nebyl přesvědčen o tom, že by cíle, které stát sledoval při přijetí předmětného zákona, zcela ospravedlňovaly zveřejňování informací o všech bývalých zaměstnancích bezpečnostních služeb bez ohledu na jimi zastávané funkce.

Soud dále v rámci posouzení přiměřenosti předmětného zásahu považoval za významné, že předmětný zákon sice nabyl účinnosti tři a půl roku poté, co Estonsko znovu nabylo nezávislost, avšak zveřejňování informací o bývalých zaměstnancích bezpečnostních služeb probíhalo ještě řadu let poté – u stěžovatele k tomu došlo až v roce 2004, tj. téměř 13 let vyhlášení nezávislosti. Nebezpečí, které mohli bývalí příslušníci KGB v počátcích transformace představovat pro nově se rodící demokratický stát, se přitom v průběhu času podstatně snížilo. Z dostupného spisového materiálu navíc Soud nezjistil žádné důkazy o tom, zda se státní orgány vůbec zabývaly možným nebezpečím, které v době zveřejnění předmětné informace stěžovatel představoval. Předmětný zákon pro stěžovatele sice nepředstavoval překážku v přístupu k zaměstnání, avšak jeho tvrzení, že se po zveřejnění předmětných informací stal cílem slovních útoků svých kolegů, a byl proto nucen stávající zaměstnání opustit, svědčí o závažnosti zásahu do jeho práva na ochranu soukromého života. Ve světle výše nastíněných úvah proto Soud dospěl k závěru, že předmětný zásah byl nepřiměřený vzhledem k jím sledovaným cílům. K porušení článku 8 Úmluvy tedy došlo.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Pinto de Albuquerque ve svém souhlasném stanovisku vyjádřil souhlas s výrokem většiny, avšak zdůraznil, že Soud měl přistoupit k zevrubnému pře-

zkumu osobního a časového rozsahu a procesních a institucionálních záruk předmětného zákona v kontextu posledního vývoje v oblasti mezinárodního práva lidských práv a zejména se měl více zabývat novou otázkou, kterou projednávaná věc nastoluje, totiž užití internetu jako prostředku v lustračním procesu.

Soudci Hajiyeve, soudkyně Laffranque a soudce Dedov ve svém společném nesouhlasném stanovisku odmítli názor většiny, že v projednávané věci došlo k porušení článku 8 Úmluvy, a to především proto, že předmětná informace byla zveřejněna až po uplynutí lhůty, v níž se stěžovatel mohl dobrovolně ke svému dřívějšímu působení v pozici řidiče KGB přiznat, což z vlastní vůle neučinil. Odůvodnění většiny pak považovali za nedostatečné také proto, že nevzalo dostatečně v úvahu (i) účel, k jehož realizaci předmětný zákon směřoval, (ii) šíři prostoru pro uvážení, kterou státy požívají při transformaci z totalitního k demokratickému režimu, (iii) závěry plynoucí z přechodí judikatury, podle níž požadavek individualizace není nezbytnou podmínkou souladu přezkoumávaného opatření s Úmluvou, jestliže je opatření – i přes jistou míru paušálnosti – přiměřené a nediskriminační, (iv) kontext ostatních legislativních opatření, jež umožňovala v určité míře postup orgánů individualizovat, a (v) procesní i hmotněprávní záruky směřující k vyloučení nepřiměřené tvrdosti a svévole při uplatňování předmětného zákona.

ODNĚTÍ LICENCE K PODNIKATELSKÉ ČINNOSTI

Rozsudek ze dne 21. července 2015 ve věci č. 45504/09 – *Donprut S. R. L. proti Moldavsku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl k jednomyslnému závěru, že odebráním licence k provozování taxislužby z důvodu, že stěžovatelka nesplnila svou zákonnou „ohlašovací“ povinnost v rámci předepsané lhůty při navýšení počtu zaměstnanců a používaných vozidel, došlo k nepřiměřenému zásahu do práva stěžovatelky na pokojné užívání majetku, a tedy k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka je společností provozující v moldavském hlavním městě taxislužbu. V rozhodné době zaměstnávala přibližně 90 osob a fungovala na základě licence udělené licenčním orgánem v červenci 2005. V prosinci 2007 rozhodl licenční orgán o zrušení licence, neboť stěžovatelka nesplnila svou povinnost v podobě podání žádosti o zahrnutí dvou nových administrativních zaměstnanců a nových vozidel do své licence v zákonem předepsané desetidenní lhůtě.

Stěžovatelka rozhodnutí napadla u vnitrostátního soudu s cílem dosáhnout jeho zrušení. Argumentovala

tím, že sankce je nepřiměřeně tvrdá a porušuje její právo na vlastnictví. Podotkla, že v důsledku rozhodnutí přišlo 90 osob o zaměstnání a stěžovatelka utrpěla ztrátu přibližně 170 000 eur. Zdůraznila, že nemohla splnit svou povinnost ve vztahu ke všem 52 novým vozidlům ve vymezené lhůtě, a to v důsledku nových vládních nařízení, která vyžadovala, aby byla všechna vozidla taxislužeb vybavena zařízeními pro tisk účtenek. Stěžovatelka nemohla lhůtu dodržet pro zdlouhavý úřední postup a skutečnost, že se všechny společnosti poskytující taxislužby pokoušely naplnit svou povinnost ve stejnou dobu. Stěžovatelka proto dokázala vybavit tímto zařízením pouze 28 ze svých vozidel.

V dubnu 2008 rozhodl prvoinstanční soud ve prospěch stěžovatelky, mj. proto, že formality spojené s vybavováním vozidel tiskařskými stroji znemožnily stěžovateli dodržet zákonnou lhůtu, a to zejména za situace, kdy vozidla vybavovali i všichni ostatní poskytovatelé taxislužby, což mělo za důsledek časové prodlevy. Z hlediska neohlášení dvou nových zaměstnanců soud uvedl, že šlo o drobné pochybení, které nemůže ospravedlnit uložení tak přísné sankce, jakou je odnětí licence. S odvoláním na rozsudky Soudu ve věcech *Megadat.com SRL proti Moldavsku* (č. 21151/04, rozsudek ze dne 8. dubna 2008) a *Bimer S. A. proti Moldavsku* (č. 15084/03, rozsudek ze dne 10. července 2007) dospěl soud k závěru, že zásah do stěžovatelčina práva na vlastnictví nebyl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli a odebrání licence tak porušilo článek 1 Protokolu č. 1.

K odvolání licenčního orgánu však nejvyšší soud rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a zamítl stěžovatelčinu žalobu s tím, že dle platné právní úpravy zakládá stěžovatelčino pochybení dostatečný důvod pro odebrání licence.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU č. 1

Stěžovatelka namítala, že odebráním licence k provozování taxislužby došlo k porušení jejího práva pokojně užívat majetek dle článku 1 Protokolu č. 1.

Soud připomněl, že v souladu s jeho judikaturou představuje odnětí platné licence k podnikání zásah do práva na pokojné užívání majetku zaručeného článkem 1 Protokolu č. 1 (*Tre Traktörer Aktiebolag proti Švédsku*, č. 10873/84, rozsudek ze dne 7. července 1989, § 55; *Rosenzweig a Bonded Warehouses Ltd. proti Polsku*, č. 51728/99, rozsudek ze dne 28. července 2005, § 48). Takový zásah představuje úpravu užívání majetku, kterou je třeba hodnotit na základě druhého odstavce článku 1 Protokolu č. 1. Opatření zasahující do užívání majetku může být přitom v souladu s tímto ustanovením, jen je-li stanoveno zákonem (*Katsaros proti Řecku*, č. 51473/99, rozsudek ze dne 6. června

2002, § 43), sleduje legitimní cíl „v obecném zájmu“ a je vzhledem ke sledovanému cíli přiměřené.

Mezi stranami nebylo sporu o tom, že stěžovatelčina licence k provozování taxislužby představuje majetek ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 a že její odebrání zakládá zásah do práva na pokojné užívání majetku. Stejně tak panovala shoda v tom, že předmětný zásah měl zákonný základ a sledoval legitimní cíl. Soud se tedy zaměřil na otázku přiměřenosti zásahu.

Soud zvažoval povahu a závažnost porušení, jehož se stěžovatelka dopustila. Aniž zpochybnil význam regulace a státního dohledu v oblasti veřejné dopravy, nemohl přehlédnout, že nejvyšší soud neuvedl žádné negativní důsledky stěžovatelčina pochybení. Nejvyšší soud se tak spokojil s tím, že stěžovatelka nedodržela desetidenní lhůtu, aniž se podrobněji zabýval závažností a důvody vzniklého pochybení. Nevyjádřil se tedy ani stran zjištění soudu prvního stupně, že stěžovatelčino pochybení v podobě nezaregistrování všech nových vozidel bylo možné připisovat dlouhým prodávám, které byly způsobeny administrativními formalitami.

Na pozadí uvedeného Soud poznamenal, že opatření uplatněné vůči stěžovateli dosáhlo takové míry závažnosti, že společnost čítající 90 zaměstnanců musela v důsledku rozhodnutí nejvyššího soudu ukončit svou činnost. Následkem toho všichni zaměstnanci společnosti ztratili práci a stěžovatelka utrpěla značnou ekonomickou škodu.

Soud konečně odkázal na své rozhodnutí ve věci *Ber-cut S. R. L. proti Moldavsku* (č. 32247/07, rozsudek ze dne 6. prosince 2011), kde za velmi podobných okolností shledal porušení článku 1 Protokolu č. 1. Ve světle uvedeného Soud dospěl k závěru, že i v projednávané věci bylo předmětné ustanovení porušeno.

REGULACE NÁJEMNÍCH VZTAHŮ

Rozsudek ze dne 30. července 2015 ve věci č. 1046/12 – *Zammit a Attard Cassar proti Maltě*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní úprava nájemních vztahů, která stěžovatelům brání přiměřeně zvýšit nájemné v závislosti na vzrůstajících tržních cenách či nájemní vztah jednostranně ukončit, představuje v rozporu s článkem 1 Protokolu č. 1 nepřiměřené břemeno, které nelze odůvodnit sledovaným legitimním cílem.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé v říjnu 2000 zdědili nebytový prostor, který byl od roku 1971 pronajat společnosti E. za částku zhruba 862 eur ročně. Podle vnitrostátních předpisů musí být výpověď nájmu a úprava výše nájemného nejprve schváleny Radou pro regulaci nájmu (dále jen „Rada“). Stěžovatelé se po ohodnocení ceny nebyto-

vých prostor v roce 2002 rozhodli zvýšit nájemné na 7 000 eur ročně, o čemž informovali společnost E. prostřednictvím soudu. Společnost na zvýšení nájemného nepřistoupila a obrátila se na Radu, která v návaznosti na stanovisko dvou soudem jmenovaných architektů žádost stěžovatelů odmítla s tím, že stávající výše nájemného již o 40 % převyšuje maximální přípustnou hranici nájemného, za niž mohla být nemovitost dle právních předpisů pronajata. Stěžovatelé se s námitkou, současný stav porušuje jejich práva zaručená Úmluvou, obrátili na soudy. Soud prvního stupně jim sice dal za pravdu, avšak ústavní soud rozhodl, že původní vlastník nemovitosti si musel být při sjednávání nájemní smlouvy plně vědom tehdy platných právních předpisů i z nich vyplývajících důsledků, a proto on ani jeho právní nástupci nemohou namítat zásah do svých základních práv zaručených Úmluvou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelé namítali, že odepřením možnosti dosáhnout zvýšení nájemného tak, aby odpovídalo jeho tržní hodnotě, na ně bylo v rozporu s článkem 1 Protokolu č. 1 uloženo nepřiměřené břemeno.

Soud předně zdůraznil, že zásah do majetkových práv zaručených článkem 1 Protokolu č. 1 je možný pouze tehdy, pokud je v souladu se zákonem, v obecném zájmu a přiměřený. To znamená, že musí být nastolena spravedlivá rovnováha mezi obecnými zájmy společnosti a požadavkem ochrany základních práv dotčeného jednotlivce (*Beyeler proti Itálii*, č. 33202/96, rozsudek velkého senátu ze dne 5. ledna 2000, § 107). Při hodnocení, zda v projednávané věci skutečně došlo k zásahu do majetkových práv stěžovatelů, Soud vycházel převážně ze svého nedávného rozsudku ve věci *R & L, s. r. o. a ostatní proti České republice* (č. 37926/05 a další, rozsudek ze dne 3. července 2014) a konstatoval, že ani v projednávaném případě nelze hovořit o vzdání se práva stěžovatelů na zvýšení nájemného, ke kterému dle tvrzení vnitrostátních orgánů implicitně došlo již při podpisu nájemní smlouvy předchůdcem obou stěžovatelů. Stěžovatelé totiž nikdy neměli možnost toto právo vykonávat, a tudíž se ho ani nemohli vzdát. Soud navíc dodal, že právní předchůdce stěžovatelů, který nájemní smlouvu dobrovolně uzavřel, nemohl předvídat pozdější značný nárůst cen nemovitostí. Stěžovatelé v postavení dědiců neměli možnost ovlivnit způsob stanovení výše nájmu ani nájemní vztah ukončit výpovědí, neboť vnitrostátní právo jim v tomto směru nepřiznávalo žádný účinný prostředek nápravy.

Soud tedy dospěl k závěru, že předmětná vnitrostátní úprava nájemních vztahů zasáhla do práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, přičemž regulace nájemních vztahů

představuje kontrolu užívání majetku ve smyslu druhého odstavce tohoto ustanovení (*Hutten-Czapska proti Polsku*, č. 35014/97, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2006, § 160 a 161).

Jelikož mezi stranami nebylo sporu v tom, že dané opatření bylo stanoveno zákonem, věnoval se Soud otázce sledovaného legitimního cíle. V tomto směru připomněl, že v dané oblasti státy požívají širokého prostoru pro uvážení. Soud proto respektuje rozhodnutí zákonodárce o tom, co je ve veřejném či obecném zájmu, ledaže toto rozhodnutí zjevně postrádá rozumný základ (*Fleri Soler a Camilleri proti Maltě*, č. 35349/05, rozsudek ze dne 26. září 2006, § 65). V projednávané věci Soud shledal, že vnitrostátní úprava nájemného u komerčních prostor sleduje legitimní cíl spočívající zejména v ochraně hospodářské stability a životaschopnosti obchodních společností na straně jedné a ochraně zákazníků a zaměstnanců těchto společností na straně druhé.

Ohledně spravedlivé rovnováhy mezi veřejnými zájmy a právy stěžovatelů Soud shledal, že zákonná úprava nedovolovala stěžovatelům dát nájemci výpověď ani zvýšit nájemné. Podmínka předchozího schválení Radou totiž vzhledem k zákonným omezením stanovujícím limity pro zvýšení nájemného nestanovila dostatečné procesní záruky, které by umožnily nastolit spravedlivou rovnováhu mezi zájmy nájemců a pronajímatelů. Soud dále připomněl, že v oblasti regulace nájemného státy požívají širokého prostoru pro uvážení, kdy mohou přistoupit k podstatnému omezení maximální výše nájemného. Na druhou stranu však taková opatření nesmí vést ke zjevně nepřiměřeným důsledkům, např. stanovení takové výše nájemného, která pro pronajímatele představuje pouze minimální zisk (*Amato Gauci proti Maltě*, č. 47045/06, rozsudek ze dne 15. září 2009, § 62). Z článku 1 Protokolu č. 1 tedy pronajímatelům neplyne za všech okolností nárok na vyšší nájemného odpovídající jeho tržní hodnotě, avšak v projednávané věci dosahuje výše nájemného výrazně nižší částky, než je tržní hodnota (např. v roce 2010 šlo o zhruba sedmkrát nižší částku, přičemž zákon umožňoval v následném období toliko pětiprocentní roční nárůst výše nájemného). Ačkoli stěžovatelé netvrdili, že by nebyli vůbec schopni dosahovat zisku, dle Soudu neexistují dostatečné důvody pro takto citelné omezení, a to i s přihlédnutím k tomu, že jde o pronájmy nebytových prostor k podnikatelské činnosti. Stěžovatelé jako pronajímatelé tedy byli nuceni nést nepřiměřené břemeno, a to ve prospěch nájemců obchodních prostor, jimž byla poskytnuta možnost dosahovat neúměrného obohacení. Stěžovatelé tak byli nuceni nést nemalou část společenských a finančních nákladů na podporu podnikatelských subjektů.

S ohledem na výše uvedené tedy Soud konstatoval, že stát v projednávané věci nenastolil spravedlivou rovnováhu mezi obecnými zájmy společnosti a ochranou

práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku, a rozhodl, že došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY

Stěžovatelé dále namítali, že s nimi bylo v rozporu s článkem 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 zacházeno odlišně od ostatních vlastníků nemovitostí, kteří začali pronajímat své nemovitosti až po roce 1995, a na které se tudíž regulace nájemného nevztahovala.

Soud podotkl, že se regulace nájemného vztahovala na všechny vlastníky nemovitostí, kteří uzavřeli nájemní smlouvy před rokem 1995. Nic tedy podle Soudu nenavědčuje tomu, že by bylo rozdílné zacházení založeno na důvodu spočívajícím v osobním postavení majitele nemovitosti. Kromě toho dle Soudu nelze považovat za diskriminační, pakliže je účinnost nové právní úpravy vztahena k určitému konkrétnímu datu (*Massey proti Spojenému království*, č. 14399/02, rozsudek ze dne 16. listopadu 2004) a rozdílné zacházení je navíc ospravedlněno rozumnými a objektivními důvody v zájmu spravedlnosti. Proto právní úprava liberalizující nájemní vztahy počínaje rokem 1995 a nastolující spravedlivou rovnováhu mezi zájmy pronajímatelů a nájemců nemůže být považována za svévolnou či nerozumnou. Soud proto uzavřel, že tuto část stížnosti je namíste odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost.

C. K ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

Stěžovatelé požadovali částku 99 000 eur spolu s úroky, když svůj nárok odvíjeli od tržní výše nájemného. Soud konstatoval, že by stěžovatelé měli obdržet přiměřenou částku nájemného, která by byla vyšší než jen minimální zisk, avšak nikoli nutně ve výši tržního nájemného. Dle Soudu je třeba zejména zohlednit, že nemovitosti nebyly určeny k zajištění sociálního zabezpečení nájemců či k zabránění bezdomovectví. Veřejný zájem na regulaci nájemného je zde tedy značně nižší a neodůvodňuje podstatné snížení náhrady vůči tržnímu nájmu. Na spravedlivém základě proto Soud stěžovatelům přiznal částku 40 000 eur zahrnující v sobě i pětiprocentní úrok.

RODINNÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 16. července 2015 ve věci č. 39438/13 – Nazarenko proti Rusku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že úplné a automatické vyloučení stěžovatele ze života a výchovy dítěte po zjištění, že není jeho biologickým otcem, představuje porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovateli a jeho ženě se během manželství narodila v roce 2007 dcera. V roce 2010 se pár rozvedl, přičemž

od ledna 2011 byla dcera ve střídavé péči rodičů. Od března roku 2011 odmítal stěžovatel vrátit svou dceru matce, jelikož měl podezření, že nový partner matky dítě týrá. Mezitím bylo zahájeno soudní řízení, ve kterém žádali oba rodiče o určení místa pobytu dítěte. V květnu 2011 okresní soud rozhodl, že dítě má pobývat u matky. Jelikož stěžovatel ani poté nevrátil dceru matce, matka ji v březnu 2012 od stěžovatele unesla a posléze mu znemožnila se s ní stykat. Trestní řízení ve věci údajného týrání a sexuálního zneužívání dítěte bylo pro nedostatek důkazů zastaveno. V září 2012 rozhodl okresní soud na návrh matky, že stěžovatel není biologickým otcem dítěte; toto rozhodnutí bylo potvrzeno i soudy vyšších stupňů. Stěžovatel v důsledku toho ztratil všechna rodičovská práva, včetně práva udržovat kontakt s dítětem. Jeho jméno bylo vymazáno z rodného listu a příjmení dítěte muselo být změněno.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel na poli článku 8 Úmluvy především namítal, že popření otcovství ho zbavilo práva udržovat kontakt s jeho dcerou.

Soud prvně zkoumal, zda mezi stěžovatelem a dítětem existoval takový vztah, který představuje soukromý nebo rodinný život ve smyslu článku 8 Úmluvy. Soud uvedl, že pojem rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy není omezen na vztahy založené manželstvím a může zahrnovat také faktické „rodinné“ vazby (*Anayo proti Německu*, č. 20578/07, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, § 55). Existence rodinného života pro účely článku 8 Úmluvy je tak založena na faktických okolnostech (*K. a T. proti Finsku*, č. 25702/94, rozsudek ze dne 12. července 2001, § 150). Soud již dříve shledal, že vztah mezi pěstounskou rodinou a dítětem v pěstounské péči, pokud spolu žili mnoho měsíců, lze podřadit pod pojem rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy, a to i přes chybějící biologické vazby. Soud v takovém případě zohlednil skutečnost, že mezi pěstounskou rodinou a dítětem se vytvořilo silné citové pouto, přičemž pěstounská rodina se ve všech ohledech chovala jako vlastní rodina dítěte (*Moretti a Benedetti proti Itálii*, č. 16318/07, rozsudek ze dne 27. dubna 2010, § 49–50; *Kopf a Liberda proti Rakousku*, č. 1598/06, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, § 37). Ve vztahu k projednávané věci Soud uvedl, že orgány ochrany dětí i psychologové potvrdili, že mezi stěžovatelem a dítětem existuje silné citové pouto. Jejich vztah tak spadá pod ochranu článku 8 Úmluvy.

Soud následně přistoupil k přezkumu, zda došlo k porušení práva na respektování rodinného života. Předně připomněl, že stát se musí všude tam, kde vzniklo rodinné pouto, snažit o udržení tohoto pouta. Opatření, která brání rodičům a dětem užívat si vzájemné společnosti, představují zásah do práv chráně-

ných článkem 8 Úmluvy (*Monory proti Rumunsku a Maďarsku*, č. 71099/01, rozsudek ze dne 5. dubna 2005, § 70). Primárním předmětem článku 8 Úmluvy je ochrana jednotlivce vůči svévolným zásahům veřejných orgánů, nicméně účinné „respektování“ rodinného života zahrnuje také pozitivní závazky. Mezi tyto závazky patří i přijetí opatření, která zajišťují respektování rodinného života i ve sféře vztahů mezi jednotlivci. Soud opakovaně zdůraznil, že článek 8 Úmluvy zahrnuje také právo rodiče znovu navázat kontakt se svým dítětem, přičemž stát má povinnost podniknout kroky, které jsou nutné k zajištění tohoto práva (*Manic proti Litvě*, č. 46600/11, rozsudek ze dne 13. ledna 2015, § 101). Dle Soudu článek 8 Úmluvy navíc vyžaduje, aby vnitrostátní orgány našly spravedlivou rovnováhu mezi zájmy dítěte a rodičů, přičemž prvořadý musí být zájem dítěte, který může mít v závislosti na povaze a vážnosti tohoto zájmu přednost před zájmem rodičů (*Sahin proti Německu*, č. 30943/96, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2003, § 66).

Soud připomněl, že ruský zákon o rodině zakotvuje výčet osob, které mohou udržovat kontakt s dítětem. Stěžovatel není považován po popření otcovství ani za rodiče, ani za příbuzného, a tak nemá možnost udržovat s dítětem kontakt. Soud vyjádřil znepokojení nad rigiditou vnitrostátní úpravy, která nepřipouští žádné výjimky. Žalovaná vláda navíc neuvedla žádné důvody, proč by takové opatření, které znemožňuje v individuálních případech zohlednit nejlepší zájem dítěte, mělo být nezbytné v demokratické společnosti.

Soud zdůraznil, že nejlepší zájem dítěte v oblasti práva styku nemůže být skutečně určen obecnou právní domněnkou. Podle názoru Soudu vyžaduje nalezení spravedlivé rovnováhy mezi právy všech dotčených osob zkoumání konkrétních okolností případu. Článek 8 Úmluvy je nutné vykládat tak, že od smluvních států vyžaduje individuální přezkum toho, zda je v nejlepším zájmu dítěte udržovat kontakt s osobou, ať již biologicky příbuznou, či nikoliv, která se o dítě starala dostatečně dlouhou dobu. Odepřením práva udržovat kontakt s dítětem bez předchozího individuálního přezkumu, zda je takový kontakt v nejlepším zájmu dítěte, žalovaný stát nedostal této své povinnosti.

V projednávané věci nebyly prokázány ani tvrzeny žádné důvody vztahující se k nejlepšímu zájmu dítěte pro úplné vyloučení stěžovatele ze života dítěte. Naopak, orgán ochrany dětí i psychologové shledali, že mezi stěžovatelem a dítětem existuje silné vzájemné citové pouto a že stěžovatel se o dítě dobře staral. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 21. července 2015 ve věci č. 18766/11 a 36030/11 – *Oliari a ostatní proti Itálii*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl jednomyslně o porušení článku 8 Úmluvy v souvislosti s tím, že italské právo nezakotvuje žádnou formu právního uznání stejnopohlavních partnerství.

I. *Skutkové okolnosti*

Stížnost podaly tři mužské páry, které spolu již několik let žijí ve stabilním partnerském vztahu. Jejich žádosti o uzavření sňatku zamítly matriční úřady s tím, že italský občanský zákoník neumožňuje manželství osob stejného pohlaví. První ze stěžovatelských párů využil proti tomuto rozhodnutí všechny dostupné prostředky nápravy včetně podání k ústavnímu soudu, v němž se domáhal zrušení příslušných ustanovení občanského zákoníku. Rozhodnutím z roku 2010 ústavní soud návrh odmítl a konstatoval, že úmyslem ústavodárce nebylo vztáhnout institut manželství i na svazky osob stejného pohlaví a že takový krok nemůže být učiněn soudním výkladem. Dodal nicméně, že z ústavy lze vyvodit požadavek přijetí obecné úpravy práv a povinností osob žijících v homosexuálních svazcích, přičemž nemusí jít nutně o institut manželství, ani o institut obsahově plně srovnatelný s manželstvím; volba formy právního uznání je ponechána na úvaze parlamentu.

Další dva stěžovatelské páry již proti zamítavému rozhodnutí matričního úřadu nevyčerpaly všechny prostředky nápravy; poukázaly na to, že ve světle uvedeného rozhodnutí ústavního soudu tyto prostředky nebylo možné považovat za účinné.

II. *Odůvodnění rozhodnutí Soudu*

Stěžovatelé namítali porušení článků 8 a 12 Úmluvy v důsledku toho, že italská právní úprava jim neumožňuje uzavřít manželství ani žádný jiný druh civilního svazku.

A. *K PŘIJATELNOSTI*

Žalovaná vláda uvedla, že stěžovatelé neprokázali vznik skutečné újmy. Dle Soudu jsou však stěžovatelé absencí jakékoliv právní úpravy stejnopohlavních partnerství přímo dotčeni a mají oprávněný osobní zájem na ukončení této situace; lze je tedy považovat za „oběti“ ve smyslu článku 34 Úmluvy.

Vláda dále vznesla námitku nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy. Soud nicméně upozornil na to, že stížnost byla podána v roce 2011, tj. až po výše zmíněném rozhodnutí ústavního soudu, které bylo navíc následně potvrzeno ve dvou dalších rozhodnutích této instance, vydaných rovněž ještě před podáním stížnosti; v relevantní době tedy existovala ustálená judikatura nejvyššího vnitrostátního soudu, z níž

vyplývalo, že požadavky stěžovatelů nemají naději na úspěch.

B. *K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY*

Soud předně připomněl, že vztah stejnopohlavních párů nepochybně spadá pod pojem „soukromého života“ ve smyslu článku 8 Úmluvy, a že pokud takový pár žije ve stabilním *de facto* partnerství, vztahuje se na tuto situaci rovněž pojem „rodinného života“ podle stejného ustanovení (*Schalk a Kopf proti Rakousku*, č. 30141/04, rozsudek ze dne 24. června 2010, § 94). Neexistencí právního uznání stejnopohlavních svazků se Soud naposledy zabýval právě ve věci *Schalk a Kopf*; v době vydání tohoto rozsudku však už stěžovatelé získali možnost vstoupit do registrovaného partnerství, a tak Soud rozhodoval pouze o tom, zda měl žalovaný stát přijmout takovou úpravu už dříve. Soud tehdy poukázal na to, že v dané oblasti členské státy ještě nedospěly ke konsensu, jelikož většina z nich zatím neposkytuje právní uznání stejnopohlavním svazkům; ve vztahu k načasování legislativních změn proto státům náleží prostor pro uvážení a rakouskému zákonodárci nebylo možno vyčítat, že úpravu registrovaných partnerství nepřijal už před rokem 2010 (tamtéž, § 106). V projednávané věci ale stěžovatelé v době rozhodování Soudu stále neměli možnost uzavřít jakýkoliv druh civilního svazku. Úkolem Soudu bylo tudíž určit, zda Itálie v aktuální době, tj. v roce 2015, nesplnila svůj pozitivní závazek zajistit stěžovatelům respektování jejich soukromého a rodinného života.

Soud dále konstatoval, že současné postavení stěžovatelů ve vnitrostátním právu lze považovat toliko za *de facto* svazek, který může být upraven pouze některými soukromými smluvními ujednáními omezeného rozsahu. Vláda v této souvislosti upozornila na možnost uzavírat tzv. kohabitační dohody; Soud nicméně uvedl, že byt tyto dohody upravují určité otázky týkající se spoluzití v jedné domácnosti, nezabezpečují některé základní potřeby páru žijícího ve stabilním partnerském vztahu, jako např. vzájemná práva a povinnosti včetně morální a materiální podpory, vyživovací povinnosti a dědických práv. Účelem těchto dohod není uznání a ochrana páru, jelikož jsou určeny pro jakékoliv spoluzijící osoby bez ohledu na to, zda se jedná o partnery; podmínkou je tu navíc spoluzití, přičemž Soud již v předchozí judikatuře připustil, že existence stabilního svazku na spoluzití nezávisí (*Vallianatos a ostatní proti Řecku*, č. 29381/09 a 32684/09, rozsudek velkého senátu ze dne 7. listopadu 2013, § 73). Pokud jde o možnost judikatorního uznání práv v rámci stejnopohlavních svazků, Soud poukázal na to, že italské soudy tu rozhodují případ od případu a v některých směrech přiznávají větší ochranu, zatímco jiné oblasti jsou ponechány v nejistotě. I ty nejzákladnější potřeby stejnopohlavních párů musí být opakovaně určovány soudní cestou, což zejména v tak přetíženém soudním

systemu, jako je ten italský, znamená nezanedbatelnou komplikaci a dále zvyšuje stav nejistoty.

Ve světle uvedeného Soud shledal, že stávající úprava neposkytuje ochranu základním potřebám stejnopohlavních párů a navíc není dostatečně stabilní. Zakotvení právního uznání a ochrany homosexuálních svazků by přitom dle Soudu neznamenal pro žalovaný stát mimořádné břemeno, ať už legislativní, administrativní či jiné. Taková úprava by navíc sloužila naplnění důležité společenské potřeby, jelikož podle statistik žije jen v samotné střední Itálii kolem jednoho milionu homosexuálů či bisexuálů. Soud rovněž zdůraznil, že stejnopohlavní páry mají zvláštní zájem na získání právního uznání a ochrany alespoň v podobě civilního svazku, a to jak pro právní účinky takového institutu, tak pro jeho vnitřní hodnotu a dodání pocitu legitimacy.

Po této identifikaci zájmů jednotlivců přistoupil Soud ke specifikaci protichůdného veřejného zájmu. Konstatoval však, že vláda výslovně neuvedla, co dle jejího názoru představuje v projednávané věci veřejný zájem. Zmínila pouze potřebu „postupného dozrávání veřejného mínění“ v dané oblasti, jakož i hledání „jednomyslného souhlasu“ ve společnosti, a odvolávala se na to, že jí náleží prostor pro uvážení, co se týče volby času a způsobu zakotvení konkrétního právního rámce poskytujícího právní uznání homosexuálním svazkům.

Soud nicméně ve vztahu k prostoru pro uvážení přihlédl k několika faktorům. Zaprvé, v projednávané věci se jedná nikoliv o „doplňková“, ale o klíčová práva související s existencí a identitou jednotlivce, tj. o potřebu obecné úpravy základní ochrany stěžovatelů jakožto stejnopohlavních párů. Zadruhé, od výše citovaného rozsudku Soudu ve věci *Schalk a Kopf* došlo v Evropě ke značnému posunu v oblasti právního uznání homosexuálních svazků: v současnosti takové uznání poskytuje těsná většina členských států Rady Evropy (24 ze 47). K obdobnému vývoji došlo i na globální úrovni; lze tu poukázat zejména na [rozhodnutí Nejvyššího soudu USA z června 2015](#), jakož i dalších soudních instancí v Americe a Jižní Africe. Tomuto trendu je dle Soudu nutno připsat jistou váhu (srov. [Vallianatos a ostatní proti Řecku](#), cit. výše, § 91). Zatřetí, italský ústavní soud od roku 2010 důrazně a opakovaně vyzýval zákonodárce, aby přijal úpravu práv a povinností osob žijících ve stejnopohlavních svazcích; parlament však tyto výzvy nevyslyšel, což může podkopat autoritu soudnictví a zároveň to zanechává dotčené jednotlivce v situaci právní nejistoty. A konečně začtvrté, oficiální průzkumy veřejného mínění v Itálii svědčí jak o akceptaci homosexuálních svazků, tak o podpoře pro jejich právní uznání a ochranu.

S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že žalovaná vláda překročila prostor pro uvážení a nedostála svým pozitivním závazkům na poli článku 8 Úmluvy; k porušení tohoto ustanovení tudíž došlo.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 12 ÚMLUVY

Soud připomněl, že právo uzavřít manželství podle článku 12 Úmluvy nemusí být za všech okolností omezeno na svazek dvou osob opačného pohlaví; nicméně vzhledem k tomu, že manželství osob stejného pohlaví zatím není povoleno ve většině členských států Rady Evropy, z článku 12 nelze vyvodit povinnost umožnit stejnopohlavním párům přístup k manželství (*Schalk a Kopf proti Rakousku*, cit. výše, § 61–63). V projednávané věci Soud poukázal na to, že navzdory postupujícímu vývoji v dané oblasti (v současnosti existuje manželství osob stejného pohlaví v jedenácti členských státech) zůstávají výše citované závěry v platnosti. Námitku na poli článku 12 Úmluvy proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Mahoney a Vehabović a soudkyně Tsotsoria ve společném souhlasném stanovisku uvedli, že k závěru o porušení článku 8 bylo možné dospět i na základě úžeji formulovaného odůvodnění. Dle jejich názoru nebylo nutné posuzovat věc optikou pozitivních závazků, ale stačilo konstatovat, že namítaný zásah nespĺnil podmínku zákonnosti ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Ústavní soud se totiž již v roce 2010 vyslovil, že absence právní úpravy homosexuálních svazků je v rozporu s ústavou, ale parlament až dosud toto legislativní vakuum nevyplnil; stěžovatelé i další italské stejnopohlavní páry se tudíž už pět let nacházejí ve stavu právní nejistoty ohledně svých základních práv.

Rozsudek ze dne 21. července 2015 ve věci č. 2361/13 – G. S. proti Gruzii

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že v řízení o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí nebyla dostatečně odůvodněna výjimka z povinnosti navrátit dítě do místa jeho obvyklého bydliště a současně nebyl řádně posouzen nejlepší zájem dítěte. Nadto návratové řízení neproběhlo urychleně. Došlo tak k porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2004 se stěžovatelce ukrajinské státní příslušnosti narodilo dítě. Otcem byl gruzínsko-ukrajinský státní příslušník, který se v roce 2005 odstěhoval do Ruska. Dítě žilo nadále s matkou na Ukrajině. V roce 2006 se partnerům narodilo další dítě, které v roce 2010 zahynulo po pádu z okna, čemuž bylo starší dítě přítomno. Následné trestní řízení bylo uzavřeno s tím, že se jednalo o tragickou nehodu.

V červenci 2010 dítě se souhlasem stěžovatelky odcestovalo za otcem na první návštěvu do Gruzie. Dle vyjádření stěžovatelky bylo dohodnuto, že se na Ukrajinu vrátí koncem srpna, aby mohlo v září nastoupit do školy. Dítě zůstalo přes odpor stěžovatelky v Gruzii.

Otec odcestoval do Ruska, dítě, které zanechal v péči strýce a prarodičů, příležitostně navštěvoval. Dítěti byla diagnostikována porucha přizpůsobení vyvolaná negativním prožitkem spojeným se smrtí mladšího sourozence, se kterou se začalo léčit.

V říjnu 2010 stěžovatelka podala žádost o navrácení dítěte na Ukrajinu na základě Haagské úmluvy. V rámci návratového řízení byly na žádost městského soudu v Tbilisi vypracovány dva posudky. V posudku z dubna 2011 sociální pracovníci dospěli k závěru, že dítě trpí nedostatkem kontaktu s rodiči, jelikož nežije ani s jedním z nich. V posudku z května 2011 psycholog podpořil závěr sociálních pracovníků a dodal, že dítě se dostalo do komplikované situace, která je pro něj stěžejně pochopitelná. Na základě uvedených posudků městský soud v květnu 2011 zamítl žádost stěžovatelky s konstatováním, že v případě návratu dítěte na Ukrajinu by existovalo riziko psychické újmy dítěte z důvodu odloučení od otce a traumatu, které dítě utrpělo přítomností při smrti sourozence. Námitka stěžovatelky, že dítě trpí poruchou přizpůsobení a nedostatkem kontaktu s rodiči, byla zamítnuta. V říjnu 2011 odvolací soud nařídil návrat dítěte na Ukrajinu s tím, že dítě vyrůstalo na Ukrajině a trpělo nedostatkem kontaktu s rodiči. V jeho nejlepším zájmu bylo tudíž soužití se stěžovatelkou. V srpnu 2012 nejvyšší soud s odkazem na uvedené posudky dospěl k závěru, že zájem dítěte bude lépe ochráněn, pokud zůstane v Gruzii, jelikož existovalo riziko jeho psychické újmy v případě návratu na Ukrajinu, odkud odcestovalo primárně v důsledku traumatu utrpěného z důvodu smrti sourozence. Nejvyšší soud uvedl, že je namísto uplatnit výjimku z povinnosti návratu ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka s odvoláním na článek 8 Úmluvy namítala, že vnitrostátní soudy řádně neodůvodnily výjimku z povinnosti návratu, když zcela pominuly fakt, že o dítě v Gruzii pečovali příbuzní otce, nikoli otec sám. Nadto nedostatečně ověřily podmínky, ve kterých by dítě žilo na Ukrajině.

Soud s odkazem na svoji ustálenou judikaturu uvedl, že nejlepší zájem dítěte musí být v návratovém řízení, které se odlišuje od řízení o péči o dítě, posouzen ve světle výjimek stanovených článkem 13 Haagské úmluvy. Námitka výjimky z povinnosti návratu musí být náležitě zohledněna a vnitrostátní soudy musí své rozhodnutí řádně odůvodnit s ohledem na specifické okolnosti daného případu. Vztahy rodičů a dětí pak musí být upraveny s ohledem na uvedené zásady, a nikoli pouhým plynutím času, vnitrostátní orgány proto musí rozhodovat s maximálním urychlením. Právo na řízení v přiměřené lhůtě je tak součástí procesních požadavků zakotvených v článku 8 Úmluvy

(*Strömblad proti Švédsku*, č. 3684/07, rozsudek ze dne 5. dubna 2012, § 80).

Ve vztahu k projednávané věci Soud především uvedl, že zásah do práva stěžovatelky na respektování rodinného života byl založen na výjimce uvedené v čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, dle kterého není dožádaný stát povinen navrátit dítě do místa jeho obvyklého bydliště, pokud existuje vážné nebezpečí, že by návrat dítě vystavil fyzické nebo duševní újme nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.

Soud se ztotožnil s názorem vnitrostátních soudů, že přítomnost dítěte při tragické, nikým nezaviněné smrti sourozence byla relevantním faktorem, který musel být vzat v potaz v rámci návratového řízení. Rozhodnutí vnitrostátních soudů nicméně neobsahovala dostatečné odůvodnění tvrzeného rizika duševní újmy v případě návratu dítěte na Ukrajinu z důvodu psychologického traumatu, které dítě z uvedeného důvodu utrpělo.

Vypracované posudky neobsahovaly žádné posouzení rizika újmy, které by pro dítě znamenal návrat na Ukrajinu (*X proti Lotyšsku*, č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013, § 143). Pouze uváděly, že dítě utrpělo trauma a potřebovalo pomoc. Pokud jde o tvrzení, že návrat dítěte na Ukrajinu by mu způsobil další trauma odloučením od otce a dalších příbuzných, Soud uvedl, že cílem Haagské úmluvy je zabránit, aby protiprávní situace, kterou rodič únosce navodil, byla zhojena plynutím času a aby rodič únosce profitoval z vlastního provinění. Dále, výjimky z pravidla návratu musí být vykládány úzce. Není tudíž možné, aby újma ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy byla automaticky založena na pouhém odloučení od rodiče únosce, jakkoli může být odloučení pro dítě bolestivé. Nadto, následky odloučení dítěte od otce nebyly předmětem znaleckého zkoumání a stranou zájmu vnitrostátních orgánů zůstaly i podmínky, ve kterých by chlapec na Ukrajině žil. Riziko újmy pro dítě v případě návratu na Ukrajinu tak nebylo dostatečně prokázáno, přičemž z rozhodnutí soudů ani nebylo zřejmé, na jakých konkrétních skutečnostech se mělo zakládat.

Soud dále zohlednil, že nejvyšší soud při posuzování nejlepšího zájmu dítěte nevzal v úvahu závěry posudků, že dítě trpělo nedostatkem kontaktu s rodiči a že se dostalo do komplikované a pro něj stěžejně pochopitelné situace. Uvedené se podle Soudu neslučuje s požadavkem na pečlivý přezkum situace dítěte ve smyslu Haagské úmluvy a článku 8 Úmluvy. Současně nejvyšší soud naprosto pominul rizika, kterým dítě čelilo ponecháním v Gruzii za situace, kdy otec žil v Rusku a o dítě se prvotně starali další příbuzní, kterým nesvědčilo právo péče. Dle Soudu je samo o sobě otázkou, zda ponechání dítěte, které prvních šest let svého života strávilo se stěžovatelkou na Ukrajině, v Gruzii bez rodičů, je v jeho nejlepším zájmu.

Soud tak dospěl k závěru, že nedostatečné zhodnocení znaleckých posudků a dalších důkazů vedlo k tomu, že rozhodnutí nejvyššího soudu o nenavrácení dítěte na Ukrajinu nebylo dostatečně odůvodněno. Nadto nejvyšší soud nezkoumal řádně nejlepší zájem dítěte a nenastolil spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími zájmy.

Soud konečně uvedl, že návratové řízení neprobíhalo urychleně navzdory doporučené lhůtě šesti týdnů stanovené pro takové případy v Haagské úmluvě. Obzvláště si povšiml, že řízení před odvolacím soudem trvalo čtyři měsíce a před nejvyšším soudem devět měsíců, přičemž ani jeden z těchto soudů neprováděl nové důkazy a nejvyšší soud ani nekonal jednání. Soud proto uzavřel, že celková délka řízení nebyla v souladu s pozitivním závazkem státu na urychlené vedení návratového řízení.

Z výše uvedených důvodů proto došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

SPRAVEDLIVÝ PROCES

Rozsudek ze dne 7. července 2015 ve věci č. 6341/10 – *Saridaş proti Turecku*

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení zásady rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení, jež jsou součástí práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť stěžovateli nebyl při rozhodování o zdravotní způsobilosti k vojenské službě předán soudem zadaný lékařský posudek, jenž byl navíc vypracován samotnými vojenskými lékaři.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2006 byl stěžovatel podroben několika zdravotním vyšetřením, z nichž vyplynulo, že již netrpí stejnou nemocí jako dříve a že je schopen vojenské služby. Stěžovatel závěry lékařů nezpochybňoval, nenastoupil však k odvodu, a proto začal být stíhán pro dezerci. Později se obrátil na ministerstvo obrany s žádostí o vynětí z povinnosti nástupu vojenské služby z důvodu nezpůsobilosti k jejímu výkonu, této žádosti však nebylo vyhověno. Stěžovatel proto podal k vrchnímu vojenskému správnímu soudu (dále jen „vrchní soud“) návrh na zrušení dotčeného rozhodnutí. Vrchní soud nařídil vypracování lékařského posudku, který realizovala zdravotní komise složená z dvanácti lékařů vojenské nemocnice. Tato komise došla k závěru, že stěžovatel je schopen vojenské služby, protože dřívější nemoc byla vyléčena. Konečná verze posudku nebyla stěžovateli i přes jeho žádost předána. Dále stěžovatel namítal, že zdravotní komise nebyla nezávislá a nestranná. Vrchní soud v dalším průběhu řízení na námitky stěžovatele nereagoval, resp. na ústním jednání odkázal na závěry učiněné v lékařském posudku. V návaznosti na něj konstatoval, že stěžovatel je schopen vojenské služby.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že neobdržel konečnou verzi posudku o své zdravotní způsobilosti, a proto se proti němu nemohl bránit, přestože byl klíčový pro soudní řízení, jelikož vrchní soud jeho závěry ve svém rozhodnutí zcela převzal. Lékařská komise podle stěžovatele navíc nebyla nezávislá a nestranná, a proto měl být nařízen jiný způsob vyhotovení znaleckého posudku.

Soud úvodem připomněl, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy zaručuje právo na spravedlivý proces před nezávislým a nestranným soudem. I když Úmluva nestanovuje výslovně stejné požadavky na soudního znalce, Soud zdůraznil, že názor znalce jmenovaného soudem může rozhodujícím způsobem ovlivnit způsob, jakým bude soud hodnotit daný případ. Absence neutrality znalce vybraného soudem tak může za jistých okolností představovat porušení zásady rovnosti zbraní (*Bönisch proti Rakousku*, č. 8658/79, rozsudek ze dne 6. května 1985, § 30–35; *Brandstetter proti Rakousku*, č. 11170/84 a další, rozsudek ze dne 28. srpna 1991, § 31). Je přitom nutné především brát v potaz místo a roli znalce v daném soudním řízení (*Sara Lind Eggertsdóttir proti Islandu*, č. 31930/04, rozsudek ze dne 5. července 2007, § 47).

Ve vztahu k projednávané věci Soud podotkl, že vojenská nemocnice, která znalecký posudek pro vrchní soud vypracovávala, spadá pod velení vojenského štábu, jehož členové jsou jmenováni ministerstvem obrany, tj. jednou ze stran předmětného řízení. Podle Soudu též složení zdravotní komise, jejímiž členy bylo dvanáct vojenských lékařů, mohla ve stěžovateli vzbuzovat pochybnosti. Soud nicméně připomněl, že rozhodující podle jeho judikatury je to, zda pochyby vyplývající z tohoto zdání mohou být objektivně odůvodněny.

Soud následně zdůraznil, že lékařský posudek byl klíčový pro rozsudek vrchního soudu, který ani nezvažoval vypracování nového posudku jinými než vojenskými lékaři. Vrchní soud tak nereagoval na žádost stěžovatele, aby byl jeho případ přezkoumán orgánem nepodléhajícím velení vojenského štábu. V oblasti medicíny jsou přitom znalecké posudky velmi často rozhodující pro výsledek řízení.

Nadto nebyl posudek stěžovateli doručen, což by mu umožnilo ho zpochybnit. Právo na kontradiktornost řízení dává stranám možnost seznámit se se stanovisky a důkazy předloženými soudem, možnost vyjádřit se k nim a tedy i možnost ovlivnit rozhodnutí (např. *Ruiz-Mateos proti Španělsku*, č. 12952/87, rozsudek pléna ze dne 23. června 1993, § 63). V projednávané věci Soud připomněl, že vrchní soud založil své rozhodnutí na posudku vypracovaném lékařskou komisí vojenské nemocnice. Ačkoliv nepředání posudku sledovalo cíl hospodárnosti a rychlosti řízení, nemohou tyto cíle

ospravedlnit popření tak důležité zásady, jakou je právo na kontradiktornost řízení (*Nideröst-Huber proti Švýcarsku*, č. 18990/91, rozsudek ze dne 18. února 1997, § 30). Přestože stěžovatel mohl v kanceláři soudu nahlédnout do spisu a získat kopii posudku, nepředstavuje to podle názoru Soudu dostatečnou záruku pro zajištění kontradiktornosti řízení. Zásady spravedlivého procesu totiž v dané věci vyžadovaly, aby stěžovatele o tomto posudku uvědomil přímo soud; bylo by nepřiměřeným břemenem, pokud by se měl advokát pravidelně soudu dotazovat na nové dokumenty založené do spisu (*Göç proti Turecku*, č. 36590/97, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2002, § 57). Jelikož vrchní soud stěžovatele o posudku nevyrozuměl, došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

SVOBODA PROJEVU

Rozsudek ze dne 15. září 2015 ve věci č. 29680/05 – Dilipak proti Turecku

Senát druhé sekce Soudu pěti hlasy proti dvěma rozhodl, že v důsledku trestního stíhání stěžovatele, které bylo reakcí na publikaci jeho kritických názorů vůči představitelům turecké armády v tisku, došlo k porušení práva na svobodu projevu chráněného článkem 10 Úmluvy. S ohledem na nepřiměřenou délku trestního stíhání Soud rovněž shledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Proti stěžovateli, tureckému spisovateli a novináři, bylo v lednu 2004 zahájeno trestní stíhání v souvislosti s článkem, v němž kritizoval vliv vysoce postavených funkcionářů turecké armády na tureckou politickou scénu a jejich vztahy s médii a podnikateli. Stěžovatel měl být stíhán podle vojenského trestního zákoníku za jednání, které mělo narušit důvěru ve velitele armády a vztahy podřízenosti. Vojenský soud však rozhodl o své nepřislušnosti s tím, že stěžovatel by měl být jako civilista souzen obecným soudem. Vojenské soudy rozhodovaly o otázce příslušnosti až do změny vojenského trestního zákoníku v červnu 2006, která vyloučila pravomoc vojenských soudů ve věcech, jako byl případ stěžovatele. Po dalším sporu o příslušnost mezi obecnými soudy bylo trestní stíhání stěžovatele, které dohromady trvalo šest a půl roku, ukončeno jako promlčené.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

*K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 A ČL. 6 ODST. 1
ÚMLUVY*

Stěžovatel především namítal, že byl v rozporu s článkem 10 Úmluvy trestně stíhán za vyjádření kritického názoru. Trestní stíhání přitom mělo dle jeho

názoru za cíl odradit od výkonu žurnalistiky nejen jeho, ale potažmo i ostatní novináře.

Jelikož vláda na základě skutečnosti, že stěžovatel v trestním řízení nebyl odsouzen, namítala absenci postavení oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy, Soud v prvé řadě zkoumal, zda do stěžovatelova práva na svobodu projevu bylo zasaženo. Připomněl, že určité okolnosti odrazující jednotlivce od výkonu svobody projevu mohou odůvodnit postavení oběti, a to i v případě absence pravomocného odsouzení (*Financial Times Ltd a ostatní proti Spojenému království*, č. 821/03, rozsudek ze dne 15. prosince 2009, § 53). Obdobně v situaci, kdy je trestní řízení ukončeno z procesních důvodů, přičemž riziko odsouzení za dané jednání přetrvává, může být dotyčná osoba považována za oběť ve smyslu článku 34 Úmluvy (*Bowman proti Spojenému království*, č. 24839/94, rozsudek ze dne 19. února 1998, § 107). Dle Soudu lze říci, že je-li dotyčná osoba nucena změnit své chování pod pohrůžkou trestního stíhání, může být považována za oběť, a to i v případě neexistence individuálního rozhodnutí. V tomto kontextu může zákonná úprava kriminalizující určité druhy projevu, jež má za následek autocenzuru potenciálních autorů, představovat zásah do svobody projevu (*Vajnai proti Maďarsku*, č. 33629/06, rozsudek ze dne 8. července 2008, § 54).

Soud shledal, že trestní stíhání, které v souhrnu trvalo dle Soudu nepřiměřenou dobu šest a půl roku a v jehož důsledku stěžovateli hrozil trest odnětí svobody v rozmezí od šesti měsíců do tří let, nemůže být považováno za čistě hypotetickou hrozbu, nýbrž za skutečné omezení, jež mělo odrazující účinky. Soud tudíž odmítl námitku vlády a konstatoval, že v dotčeném případě došlo k zásahu do stěžovatelova práva na svobodu projevu.

Soud dále přisvědčil argumentu vlády, že zásah do práva na svobodu projevu stěžovatele sledoval legitimní cíl národní bezpečnosti a ochrany veřejného pořádku, vyjádřil však pochybnost o předvídatelnosti dotčené právní úpravy. S ohledem na své následující závěry ohledně nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti však nepovažoval za nezbytné o otázce zákonnosti zásahu rozhodnout.

Soud totiž rozhodl, že kritikou intervence některých generálů do politiky stěžovatel vyjádřil myšlenky a názor na otázku, která je nepochybně otázkou veřejného zájmu. Pokud funkcionáři armády zasahují do obecného politického procesu, v demokratické společnosti nemohou požívat imunity vůči kritice. Článek stěžovatele naopak dle Soudu nebyl nenávisným projevem, nevybízel k násilí ani dotčené osoby bezdůvodně neurážel. S ohledem na výše uvedené Soud shledal stíhání stěžovatele za reakci vnitrostátních orgánů, jež sledovala potlačení z jejich pohledu nebezpečných či šokujících názorů. Několikaleté trestní stíhání dle Soudu odrazovalo stěžovatele od publikování názorů na otázky veřejného zájmu. Soud dal proto za

pravdu stěžovateli, který namítal, že zahájení trestního stíhání je způsobilé vytvořit atmosféru autocenzury, která se dotýká nejen jeho, ale i ostatních novinářů. Soud v tomto ohledu připomněl, že státní orgány mají vzhledem ke svému dominantnímu postavení povinnost zdržet se trestního stíhání, a to zejména tam, kde disponují dalšími prostředky, jak čelit neoprávněné kritice ze strany médií (*Nedim Şener proti Turecku*, č. 38270/11, rozsudek ze dne 8. července 2014, § 104).

S přihlédnutím k délce trestního stíhání a ke skutečnosti, že stěžovateli hrozil trest odnětí svobody, Soud rozhodl, že zásah do práva na svobodu projevu nebyl přiměřený cíli, který sledoval, a nebyl tudíž nezbytný v demokratické společnosti. Dle Soudu proto došlo k porušení článku 10 Úmluvy. Z důvodu délky trestního stíhání Soud shledal i porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Raimondi a Spano se domnívali, že stížnost měla být prohlášena za neslučitelnou s Úmluvou *ratione materiae*, neboť článek 10 Úmluvy na předmětnou věc nelze použít. Z judikatury Soudu dle jejich názoru vyplývá, že postih předmětného jednání – trestní či občanskoprávní – je nutným předpokladem existence zásahu do práva na svobodu projevu. Z této zásady sice existují výjimky, které Soud ve svém rozsudku uvedl (viz výše), věc stěžovatele však nespadá ani do jedné z těchto výjimek. Zaprvé, samotné zahájení trestního stíhání není dle soudců postihem předmětného jednání. Zadruhé, stěžovatel neprokázal, že čelil trvalému nebezpečí dalšího vyšetřování či stíhání v případě, že nezmění své jednání (*Altuğ Taner Akçam proti Turecku*, č. 27520/07, rozsudek ze dne 25. října 2011, § 70–75).

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 16. července 2015 ve věci č. 43490/07 a 44304/07 – *Ciprian Vlăduț a Ioan Florin Pop proti Rumunsku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že činnost policejního agenta, jež nebyla čistě pasivní, při vyšetřování drogové trestné činnosti a využití jím získaných důkazů v trestním řízení porušily právo obou stěžovatelů na spravedlivý proces chráněné čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Na podzim roku 2004 byl první stěžovatel kontaktován utajeným policejním agentem s dotazem na obstarání tablet extáze v hodnotě 1 000 eur. Později si policista objednal další zásilku a varoval prvního stěžovatele, že pokud ji neobdrží, obrátí se na jiného dodavatele. Při obstarávání drog z Nizozemska zapojil první

stěžovatel do výpomoci i svého bratra, druhého stěžovatele. Při předávání zásilek byli oba stěžovatelé zadrženi a v roce 2005 na základě svědeckých výpovědí, znaleckých posudků a odposlechů odsouzeni k několikaletým trestům odnětí svobody. Tento rozsudek byl potvrzen odvolacím soudem, stejně tak bylo zamítnuto dovolání stěžovatelů. Oba stěžovatelé bezúspěšně napadali porušení zásady rovnosti zbraní, způsob, jakým byly opatřeny klíčové důkazy, i nemožnost se s nimi seznámit.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Oba stěžovatelé namítali, že nebýt činnosti utajených policejních agentů, nedopustili by se obstarávání a prodeje drog.

Soud připomněl, že postup proti organizovanému zločinu a korupci si může vyžádat přijetí odpovídajících opatření a metod včetně utajených agentů. Použití utajených vyšetřovacích technik samo o sobě nemusí vést k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Dostupnost jasných a odpovídajících záruk přitom odlišuje přípustný policejní postup od provokace (*Ramanauskas proti Litvě*, č. 74420/01, rozsudek velkého senátu ze dne 5. února 2008). Pakliže byly klíčové důkazy obstarány utajenou operací, příslušné orgány musí být schopny prokázat, že měly dobré důvody takovou operaci spustit (*Bannikova proti Rusku*, č. 18757/06, rozsudek ze dne 4. listopadu 2010) a že konkrétní a objektivní důkazy dokládají, že už dříve byly učiněny první kroky směřující ke spáchání skutků vedoucích k pozdějšímu stíhání stěžovatele (*Veselov a ostatní proti Rusku*, č. 23200/10 a další, rozsudek ze dne 2. října 2012). Vnitrostátní právo musí obsahovat jasná a předvídatelná procesní pravidla pro povolení a dohled nad utajovanými operacemi (*Nosko a Nefedov proti Rusku*, č. 5753/09, rozsudek ze dne 30. října 2014). Soud rovněž zdůraznil, že utajené operace musí být prováděny výlučně pasivním způsobem, bez nátlaku na stěžovatele. Pokud stěžovatel vznesl hájitelné tvrzení o policejním navádění, vnitrostátní soudy mají povinnost se jím podrobně zabývat v kontradiktorním řízení. Důkazní břemeno spočívá na orgánech činných v trestním řízení, aby vysvětlily důvody zahájení operace, rozsah jejich zapojení a povahu nátlaku na stěžovatele. Řízení musí umožnit vyloučit důkazy získané nepřipustnou utajenou operací.

V projednávané věci vnitrostátní orgány shledaly, že první zásilka drog byla do Rumunska dovezena v září 2004 a většina tablet byla nakonec prodána policejnímu agentovi. Dle Soudu je obtížné určit, na jakém základě byla operace zahájena a zda měly orgány dostatečné důvody ji spustit, jelikož rozhodnutí o jejím povolení neobsahuje informace o tom, jak byl první stěžovatel zapleten do obchodu s drogami. První stěžovatel neměl žádný relevantní záznam v trestním rej-

stříku a pouhá skutečnost, že sám drogy užíval, nemohla policejní zásah ospravedlnit. Vyšetřujícím orgánům se ani nepodařil zjistit jiný kupec drog, stěžovatel je buď rozdal, nebo užil sám. Policejní agent navíc sám stanovil cenu první transakce a dojednal další obchod. Přitom zacházel do takového detailu, že první stěžovatel pouze vycházel z jeho pokynů. Policista též obnovil svou nabídku, naléhal na prvního stěžovatele, aby všechny drogy prodal jen jemu, a vyhrožoval mu, že nebudou-li drogy dodány rychle, obstará si je jinde. Policejní agent tak hrál v celé záležitosti významnou roli, což je neslučitelné s požadavkem na čistě pasivní úlohu utajeného agenta.

Po konstatování, že se policie dopustila provokace, se Soud soustředil na to, zda byly dodrženy procesní požadavky poté, co stěžovatelé v řízení napadali způsob obstarávání důkazů. Vnitrostátní soudy však přes výslovnou žádost stěžovatelů utajeného policejního agenta nevyslechly a neumožnily jim se seznámit s úplnými záznamy nahraných rozhovorů. Ačkoli odsouzení stěžovatelů spočívalo na celé řadě důkazů, skutečnosti zjištěné při utajované operaci sehrály bezpochyby významnou roli.

Soud proto rozhodl, že utajená operace zašla nad rámec pasivního vyšetřování a rovnala se policejnímu navádění, přičemž důkazy obstarané během ní byly dále využity v trestním řízení. Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 3. září 2015 ve věci č. 42875/10 – Berland proti Francii

Senát páté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma o neporušení článku 7 Úmluvy v souvislosti s tím, že stěžovatel byl za své skutky spáchané v roce 2007 shledán trestně neodpovědným, avšak zároveň mu byla uložena ústavní léčba podle zákona z roku 2008.

I. Skutkové okolnosti

Tehdy dvacetiletý stěžovatel v roce 2007 ubodal nožem svou bývalou přítelkyni a způsobil zranění dvěma dalším osobám. Krátce poté byl zadržen a podroben psychiatrickému vyšetření. Dle závěrů vyšetření v době spáchání činu nebyl pro duševní poruchu schopen posuzovat a ovládat své jednání. V roce 2009 soud konstatoval, že by existují dostatečné důvody se domnívat, že stěžovatel se dopustil výše popsaných skutků, není za ně trestně odpovědný pro duševní poruchu. Zároveň soud na základě novely trestního řádu z roku 2008 nařídil časově neomezenou ústavní léčbu stěžovatele s poukazem na to, že jeho duševní stav ohrožuje bezpečnost jiných osob a vyžaduje dlouhodobou hospitalizaci. Podle předchozí právní úpravy takovou léčbu ve Francii nenařizoval soud, ale prefekt. Opravný prostředek stěžovatele proti tomuto rozhodnutí byl zamítnut.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 7 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že uplatněním zákona z roku 2008 v řízení týkajícím se skutků spáchaných v roce 2007 došlo k porušení zákazu retroaktivity podle druhé věty čl. 7 odst. 1 Úmluvy, která stanoví, že nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

Soud předně připomněl, že pojem trestu ve smyslu citovaného ustanovení Úmluvy má autonomní význam. Při rozhodování o tom, zda určité opatření představuje „trest“ podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy, je nutné v duchu dikce tohoto ustanovení vycházet především z toho, zda bylo dané opatření uloženo v návaznosti na odsouzení za trestný čin. Mezi další relevantní kritéria může patřit povaha a účel předmětného opatření, jeho zařazení ve vnitrostátním právu, proces spojený s jeho přijetím a výkonem, jakož i jeho závažnost (*Welch proti Spojenému království*, č. 17440/90, rozsudek ze dne 9. února 1995, § 28). Soud tak např. shledal, že zatímco zapsání osoby do registru pachatelů sexuálních deliktů je bezpečnostním opatřením, které nespadá pod článek 7 Úmluvy (*Gardel proti Francii*, č. 16428/05, rozsudek ze dne 17. prosince 2009), preventivní zadržení podle německého práva lze hodnotit jako „trest“ ve smyslu tohoto ustanovení, jelikož bylo nařízeno po odsouzení za pokus o vraždu a loupež, jeho hlavní účel byl represivní a ne preventivní, realizovalo se v běžném vězení bez poskytování specializované péče s cílem omezit nebezpečnost dané osoby, délka zadržení nebyla předem stanovena a rozhodovaly o něm trestní soudy (*M. proti Německu*, č. 19359/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009, § 124–131). Soud nicméně podtrhl, že stejný typ opatření může být v jednom státě kvalifikován jako trest a v jiném jako bezpečnostní opatření, na něž se nevztahuje požadavek zákonnosti trestů (tamtéž, § 126).

V projednávané věci Soud přihlédl ke třem hlavním faktorům. Zprvée zkoumal, zda bylo namítané opatření, tj. ústavní léčba stěžovatele, uloženo v návaznosti na odsouzení za trestný čin, a dospěl k závěru, že nikoliv. V této souvislosti poukázal zejména na to, že vnitrostátní soud sice uvedl, že existují dostatečné důvody se domnívat, že stěžovatel se dopustil výše popsaných skutků, ale zároveň konstatoval, že stěžovatel za tyto skutky není trestně odpovědný pro duševní poruchu; v příslušném rozsudku se přitom výslovně zdůrazňuje, že nejde o odsouzení, ale pouze o konstatování skutkového stavu, který může mít právní důsledky.

Zadruhé Soud vzal v potaz, že namítané opatření nepatří podle vnitrostátní právní úpravy a praxe mezi trestní sankce.

A konečně zatřetí se Soud zabýval povahou a účelem ústavní léčby stěžovatele. Upozornil především na následující okolnosti projednávané věci: předmětnou

léčbu lze nařídit jenom na základě psychiatrického posudku, dle něhož duševní stav dané osoby ohrožuje bezpečnost jiných osob a vyžaduje zdravotní péči; stěžovatel byl umístěn ve specializovaném nemocničním centru; cílem tohoto opatření bylo jednak poskytnout mu péči a jednak zabránit, aby pokračoval v páchání trestné činnosti; režim namítaného opatření je stejný jako u jiných případů ústavní psychiatrické léčby; o ukončení léčby lze kdykoliv požádat příslušný soud, který o této žádosti rozhodne opět na základě psychiatrického posudku. Soud shrnul, že účel dotčeného opatření je preventivní a léčebný, nikoliv represivní, a že tedy nejde o sankci.

Ve světle uvedeného Soud rozhodl, že uložení ústavní léčby stěžovateli nepředstavuje „trest“ ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy, ale jedná se o preventivní opatření, na něž se zákaz retroaktivity zakotvený v tomto ustanovení nevztahuje. K porušení článku 7 Úmluvy tedy nedošlo.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Zupančič a soudkyně Yudkivska v nesouhlasném stanovisku mj. uvedli, že projednávaná věc se v zásadě neliší od výše citované věci *M. proti Německu*, v níž Soud konstatoval porušení článku 7 Úmluvy. Zdůraznili rovněž, že namítané opatření bylo stěžovateli uloženo trestním soudem, přičemž se nejednalo o pouhou nucenou hospitalizaci, kterou lze nařídit kterékoli duševně nemocné osobě, ale o opatření, které jednoznačně vyplynulo z toho, že předmětné skutky lze objektivně připsat stěžovateli, tj. z toho, že trestní soud prakticky konstatoval, že stěžovatel se dopustil daného jednání. Jednalo se tudíž nepochybně o trestní sankci.

ZMĚNA JMÉNA

Rozhodnutí ze dne 15. září 2015 ve věci č. 12209/10 – *Macalin Moxamed Sed Dahir* *proti Švýcarsku*

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že neumožněním změny pravopisu rodného příjmení stěžovatelky nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého života), a to ani samostatně, ani ve spojení s článkem 14 Úmluvy (zákaz diskriminace).

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka somálského původu žije od roku 1997 ve Švýcarsku. V roce 2003 se provdala za Somálce. V roce 2005 požádala o možnost používat obě příjmení, své rodné i manželovo. Následně v roce 2008 požádala o změnu pravopisu svého rodného příjmení tak, aby při jeho vyslovení západním způsobem již nemělo v somálsčině hanlivý význam (při původním pravopisu

znělo v somálsčině „*macalin*“ jako shnilá kůže a „*moxamed*“ jako záchod, stěžovatelka požadovala změnu pravopisu na *Moalim Mohamed*). Vnitrostátní orgány včetně soudů tuto žádost zamítly zejména z důvodu zachování jednoty rodného jména (stěžovatelka nevyklučovala, že by upravené jméno používala pouze ve Švýcarsku a v Somálsku by nadále používala původní pravopis) a dále pro absenci objektivních důvodů ke změně jména (původní pravopis jména nevedl k hanlivému vyznění jména ani v jednom z oficiálních jazyků Švýcarska).

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

*K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY
SAMOSTATNĚ NEBO VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 14 ÚMLUVY*

Stěžovatelka namítala, že posměch, jenž u somálsky mluvících lidí její rodné příjmení vyslovované západním způsobem vyvolává, je důvodem pro povolení jeho změny. Skutečnost, že požádala o možnost používat jak manželovo, tak své rodné příjmení, čemuž bylo vyhověno, podle stěžovatelky poukazuje na význam, jenž svému rodnému jménu přikládá.

Soud předně uvedl, že právo na jméno a příjmení spadá do působnosti článku 8 Úmluvy (*Burghartz proti Švýcarsku*, č. 16213/90, rozsudek ze dne 22. února 1994, § 24; *Stjerna proti Finsku*, č. 18131/91, rozsudek ze dne 25. listopadu 1994, § 37; *Baylac-Ferrer a Suarez proti Francii*, č. 27977/04, rozhodnutí ze dne 25. září 2008; *Golemanova proti Bulharsku*, č. 11369/04, rozsudek ze dne 17. února 2011, § 37; *Kismoun proti Francii*, č. 32265/10, rozsudek ze dne 5. prosince 2013, § 25). Ačkoli neumožnění změnit si jméno nemusí nutně představovat zásah do práva na soukromý život, plynou z článku 8 Úmluvy pro státy i určité pozitivní závazky. Mezi negativními a pozitivními závazky přitom nemusí vždy vést jasná hranice, základní zásada je však v obou případech stejná – nastolení spravedlivé rovnováhy mezi konkurujícími si zájmy jednotlivce a společnosti (*Johansson proti Finsku*, č. 10163/02, rozsudek ze dne 6. září 2007, § 29). Státy však v oblasti jmen a příjmení požívají širokého prostoru pro uvážení, poněvadž mezi nimi existují značné rozdíly ohledně přidělování, uznávání či používání jmen a příjmení (*G. M. B. a K. M. proti Švýcarsku*, č. 36797/97, rozhodnutí ze dne 27. září 2001; *Bulgakov proti Ukrajině*, č. 59894/00, rozsudek ze dne 11. září 2007, § 43). Úkolem Soudu tak není abstraktní kontrola vnitrostátních norem a praxe týkající se změny jména, ale respektování Úmluvy při vydávání vnitrostátních rozhodnutí (*Johansson proti Finsku*, cit. výše, § 31; *Kismoun proti Francii*, cit. výše, § 28). Stejně je tomu v případě přepisu jmen a příjmení cizího původu v oficiálních dokumentech. Soud poznamenal, že většina států Rady Evropy, jež používají latinku, pouze toliko doslovně přepisují jméno v původním jazyce, ačkoli to může při výslovnosti způsobovat jisté odchylky či nedorozumění. Určujícím faktorem je tedy pravopis, a nikoli

výslovnost. Tento princip právní jistoty našel odraz i v Úmluvě č. 14 Mezinárodní komise pro osobní stav (*mutatis mutandis* *Mentzen proti Lotyšsku*, č. 71074/01, rozhodnutí ze dne 7. prosince 2004). Konečně Soud připomněl, že článek 8 Úmluvy vyžaduje, aby rozhodovací proces byl spravedlivý (*R. R. proti Polsku*, č. 27617/04, rozsudek ze dne 26. května 2011, § 191).

Dále se Soud zabýval tím, zda v projednávané věci žalovaný stát dostal své povinnosti náležitě vyvážit zájem stěžovatelky na tom, aby pravopis jejího jména odpovídal jeho výslovnosti, a veřejný zájem na regulaci výběru jmen. Dle Soudu je ve veřejném zájmu, aby byla zákonem omezena možnost změnit si jméno, a to z důvodu přesné evidence obyvatel a identifikace osoby včetně jejího přiřazení k její rodině. Soud poznamenal, že stěžovatelka neusilovala o změnu jména v pravém slova smyslu, nýbrž chtěla používat své rodné příjmení v obou verzích dle země pobytu, což je v rozporu s jednotou jména. Stěžovatelka podle všeho nereagovala na výzvu švýcarských orgánů, aby se s touto žádostí obrátila na somálské orgány, jež by mohly potvrdit možnost používat paralelně obě verze příjmení. Dále Soud připomněl, že pouhý fakt, že jmé-

no je příčinou posměšků, nestačí pro konstatování porušení článku 8 Úmluvy (*Siskina a Siskins proti Lotyšsku*, č. 59727/00, rozhodnutí ze dne 8. listopadu 2001). Žádosti stěžovatelky se navíc podrobně zabývaly vnitrostátní správní i soudní orgány, jež svá rozhodnutí pečlivě odůvodnily.

Soud proto zejména s ohledem na skutečnost, že stěžovatelka usilovala o možnost používat dvě verze svého jména, a na prostor pro uvážení, který v dané oblasti států požívají, v projednávané věci neshledal náznak porušení článku 8 Úmluvy. Námitku porušení tohoto ustanovení proto odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Ohledně stěžovatelčiny námitky diskriminace z důvodu jazyka Soud shledal, že stěžovatelka není ve srovnatelném postavení s těmi, jejichž jméno zní hanlivě v některém z jazyků rozšířených ve Švýcarsku. Stejně tak není ve srovnatelné situaci s těmi, jejichž jméno je pro Švýcary nevyslovitelné. I tuto námitku proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti, kterou tvoří: JUDr. Vít Alexander Schorm, Mgr. Petr Konůpka, Mgr. Kristýna Benešová, Ing. Bc. Ota Hlinomaz, LL.M., Mgr. Viktor Kundrák, E.MA, JUDr. Jana Martinková, Ph.D., LL.M., Mgr. Eva Petrová a Mgr. Vladimír Pysk, LL.M.
Obsah Zpravodaje: Mgr. Petr Konůpka. **Úvodní fotografie:** © Vít Alexander Schorm.

ZÁVĚREM...

V posledním čtvrtletí loňského roku Soud vydal téměř 100 rozsudků či rozhodnutí, které stávající judikaturu nějak rozvíjejí či ji posouvají, a nejsou tedy toliko aplikací stávající judikatury. Pro srovnání, v předchozích třech čtvrtletích Soud vydal takových rozhodnutí v průměru jen něco málo přes 60. Konec roku 2015 byl tedy ve Štrasburku ve znamení hořčičné aktivity a do příštího Zpravodaje bude z čeho vybírat.

Ve vztahu k **České republice** však Soud vydal jen jeden rozsudek. Ve věci *Regner proti České republice* (č. 35289/11, rozsudek ze dne 26. listopadu 2015) Soud shledal, že rozsah, v jakém soudy přezkoumaly rozhodnutí NBÚ o zrušení platnosti osvědčení stěžovatele pro styk s utajovanými skutečnostmi, byl v souladu s článkem 6 Úmluvy zakotvujícím právo na spravedlivý proces.

Ve vztahu k **jiným smluvním stranám Úmluvy** zmiňme především významné rozsudky velkého senátu z oblasti **trestního řízení**. V prosinci Soud vydal dlouho očekávaný rozsudek ve věci *Schatschaschwili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015), v níž intervenovala i česká vláda a v níž se Soud zabýval otázkami spojenými s použitím výpovědí svědků učiněných v průběhu přípravného řízení, jejichž výsledku se obviněný ani jeho právní zástupce nemohl účastnit, v případě, kdy se svědci stanou později nedostupnými a nemohou být vyslechnuti během líčení před soudem. Ve věci *Dvorski proti Chorvatsku* (č. 25703/11, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2015) pak Soud řešil, jak skutečnost, že při úvodním výsledku na policii stěžovatel nebyl zastoupen advokátem dle svého výběru, ale jiným advokátem, ovlivnila spravedlivost trestního řízení jako celku.

Nejen v české společnosti v poslední době přibývají **projevy nenávisti a intolerance**, tak i Soud měl příležitost vyslovit se k otázce, jaké projevy ještě požívají svobody projevu, a které již nikoli. Ve věci *M'Bala M'Bala proti Francii* (č. 25239/13, rozhodnutí ze dne 20. října 2015) Soud posvětil postup francouzských orgánů, které trestně stíhaly a odsoudily stěžovatele, známého baviče a politika, za urážky skupiny osob z důvodu jejich rasy či etnického původu. Naproti tomu ve věci *Perinçek proti Švýcarsku* (č. 27510/08, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2015) Soud neshledal, že odsouzení stěžovatele,

tureckého politika, za popírání arménské genocidy bylo v demokratické společnosti nezbytné.

V souvislosti s aktuální **migrační vlnou** bude užitečné zmínit rozsudek ve věci *L. M. a ostatní proti Rusku* (č. 40081/14 a další, rozsudek ze dne 15. října 2015), z něhož vyplývá, že s ohledem na současnou situaci v Sýrii není přípustné kohokoli do této země vyhostit. Zároveň Soud zopakoval, že je-li zřejmé, že cizinec nemůže být vyhoštěn, není možné ho za tímto účelem zbavit svobody. Soud konečně ostře kritizoval překážky, které příslušné orgány kladly stěžovatelům při realizaci kontaktu s jejich právními zástupci.

Nepochybně zajímavý je i rozsudek ve věci *Cengiz a ostatní proti Turecku* (č. 48226/10 a 14027/11, rozsudek ze dne 1. prosince 2015), v němž Soud posuzoval rozhodnutí tureckých soudů zablokovat v celé zemi **přístup k youtube**, včetně otázky, zda se proti takovému rozhodnutí může bránit nejen samotný provozovatel internetových stránek, ale i jejich uživatelé.

Významné otázky Soud řešil i ve vztahu k **řízení před správními soudy**. Ve věci *Mikhailova proti Rusku* (č. 46998/08, rozsudek ze dne 19. listopadu 2015) se Soud zabýval právem na bezplatné právní zastoupení řízení o přestupcích či správních delikttech. Ve věci *Fazia Ali proti Spojenému království* (č. 40378/10, rozsudek ze dne 20. října 2015) pak tím, co v oblasti správního soudnictví znamená přezkoumání správních rozhodnutí v „plném rozsahu“.

V neposlední řadě se Soud zabýval různými aspekty **činnosti novinářů**. Ve věci *Pentikäinen proti Finsku* (č. 11882/10, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2015) Soud hodnotil postup policie vůči novináři, který se navzdory policejní výzvě k rozpuštění demonstrace rozhodl na místě setrvat do poslední chvíle. Ve věci *Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii* (č. 40454/07, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2015) se Soud zabýval tím, do jaké míry informace o nemanželském dítěti monackého prince přispívá k debatě ve veřejném zájmu a jaké zásahy do soukromí jsou veřejně činné osoby povinny strpět.

Věříme, že i v roce 2016 Vám bude Zpravodaj užitečným průvodcem v oblasti základních práv.

Mgr. Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce